

278349

D. BRAHARU

PROFESOR LA LICEUL DE APLICAȚIE AL SEMIN. PED. UNIV. DIN CLUJ

CUVÂNTĂRI OCAZIONALE:

1 Decembrie

24 Ianuarie

10 Maiu

Ziua Eroilor

8 Iunie

La moartea lui I. G. Duca

Regele Albert I al Belgiei

Alexandru I Karagheorghievici

La desvelirea bustului lui

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Cu o prefață de

Dl prof. univ. VLADIMIR GHIDIONESCU

DIRECTORUL LICEULUI DE APLICAȚIE AL S. P. U.

CLUJ

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE »ARDEALUL«, STR. MEMORANDULUI NO. 22.

1935

D. BRAHARU

PROFESOR LA LICEUL DE APLICAȚIE AL SEMIN. PED. UNIV. DIN CLUJ

CUVÂNTĂRI OCAZIONALE:

1 Decembrie

24 Ianuarie

10 Mai

Ziua Eroilor

8 Iunie

La moartea lui I. G. Duca

Regele Albert I al Belgiei

Alexandru I Karagheorghevici

La desvelirea bustului lui

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Cu o prefață de

Dl prof. univ. VLADIMIR GHIDIONESCU

DIRECTORUL LICEULUI DE APLICAȚIE AL S. P. U.

BIBL. UNIV. CLUJ

1975 - 7. VI. 1935

CLUJ

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „ARDEALUL“

1935

EXEMPLAR LEG.

PREFAȚĂ.

Cuvântările ocazionale, ținute de Domnul Dimitrie Braharu, profesor de istorie, în cadrul liceului Seminarului Pedagogic Universitar din Cluj, cu prilejul câtorva mari comemorări naționale ale Neamului nostru, îmi par foarte bine venite a fi stânse într'un mănunchi unitar și organic și a fi date publicității. Ele ar putea folosi multor învățători și profesori secundari, — mai ales celor tineri, cari deabea pășind pragul școlii, s'ar găsi în situația de a îndeplini asemenea sarcini.

Aceasta nu va să zică, că nimeni n'ar avea nimic mai mult de pus dela sine, nimic de reliefat din personalitatea sa, în asemenea cazuri. Pe de altă parte, profesorii pot avea și alte prilejuri de a vorbi elevilor despre aceste evenimente. Elevii le pot cunoaște din lecțiile obișnuite de istorie. Și cu toate acestea, ceea ce dă unor asemenea cuvântări un caracter deosebit, o eficacitate mai mare educativă, este tocmai cadrul particular al solemnității în care fiecare cuvântare își desfășoară evenimentele, este emotivitatea ce izvorăște dintr'un anumit fel de sentiment în conformitate cu natura evenimentului național care ni se înfățișează.

Prin aceasta se dă o posibilitate elevilor, — citindu-le — ca anumite evenimente istorice să capete o altă cimentare în sufletul lor, fiindcă se sprijină pe un substrat emotiv mai liber de orice preocupare imediat școlară decât în lecțiile propriu zise de istorie.

A fi știut să atingă acest scop, în chip simplu, natural, dar hotărît, este unul din meritele, după cât îmi pare mie, ale publicației de față a domnului Dimitrie Braharu.

VLADIMIR GHIDIONESCU
Profesor universitar,
Directorul Seminarului Pedagogic
Universitar, Cluj.

1 Decembrie ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI,

1 Decembrie este sărbătoarea Unirii Ardealului cu România. Ziua aceasta este hotarul a două epoci din Istoria Românilor: una dureroasă, plină de sacrificii și de timide speranțe în vremuri mai bune, — alta, cea croită cu arma în mână, care este numai la început și care va fi așa cum generația de azi și de mâine va ști să o îndrumeze și care-i *Epoca unirii tuturor Românilor*.

1 Decembrie este prilejul de meditare asupra primei epoci — acea de sângeroase sacrificii și de neîncetate lupte — care epocă a pregătit-o pe cea de azi. Acum gândurile ne duc cu o mie de ani în urmă, la timpurile când pe aceste plaiuri au venit din îndepărtatul Răsărit, stăpânii de eri ai acestor locuri.

* * *

Românii din Ardeal, înainte de venirea Ungurilor, trăiau împărțiți în voievodate. Așa ni-i prezintă cronica ungurească a notarului Regelui Bela și documentele vremii. Voievodatele erau o unitate politică determinată de unitatea geografică. Valea unei ape era un *voievodat* — o țară. Până azi aceste „țări“ au rămas pomenite: țara Bârsei, țara Hațegului, țara Oltului, etc. Pe timpul creștinării lor, Ungurii au pătruns în Ardeal pe văile râurilor și întâlnind pe voievozii români, i-au supus pe rând. Până la începutul sec. XII, Transilvania toată era sub suzeranitate ungurească, „Țara Românească“ liberă a fost mereu împinsă spre Sud, până când a descălecat peste Carpații meridionali. Cnezii și voievozii supuși, primind a trăi sub suzeranitatea noilor veniți, li s'a lăsat dreptul de a stăpâni ținuturile lor după vechea datină românească. Incercări

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Lic. de aplicație al S. P. U. în 1 Dec. 1930.

de mai târziu de a-i supune cu totul pe cnezii și voevozii români n'au dat rezultate. Unii din ei și-au schimbat însă credința, luând credința catolică, căci în numele credinței catolice se întinsese „regii apostolici“ în aceste părți locuite de „schismatici“. Acest lucru îl făcuse conducătorii politici ai Românilor pentru a-și salva averile și situațiile în stat. Transilvania însă nu s'a făcut una cu Țara Ungurească. Deși maghiarizați, voevozii Transilvaniei n'au admis o contopire cu Ungaria și însăși istoricii unguri recunosc că independența Transilvaniei, așa cum a fost înainte de stăpânirea ungurească și cum s'a continuat și după aceea, până în preajma timpurilor moderne, a lăsat în istorie urme însemnate pe care nici conviețuirea și nici ocupația politică ungurească n'au putut să le șteargă. *Transilvania are deci un trecut, o istorie proprie*¹⁾.

Politicește, istoria Transilvaniei se împarte în trei perioade: ca voevodat dependent de Regii Ungariei (1000—1526); ca principat independent de Ungaria, dar sub suzeranitatea Turcilor (1526—1699); ca principat al Coroanei Habsburgilor — împăratul dela Viena fiind și principe al Transilvaniei (1699—1866).

În tot acest timp de aproape nouă veacuri, poporul românesc lipsit fiind de conducători politici, a trebuit să înfrunte numeroase lovituri. Astfel, în prima perioadă, neamul nostru își pierde dreptul de a participa la conducerea politică a țării. Din anul 1291, sub Andrei III (cel din urmă rege arpadian) când se ține dietă la *Alba Iulia* și când sunt amintiți alături de Nobili, Secui și Sași și *Românii*, nu mai întâlnim neamul nostru cu reprezentanți la conducerea politică a Principatului. Adăpostul neamului de aci înaintea este biserica părintească. Loviturile stăpânitorilor se vor îndrepta deci contra bisericii, căci ei văd că citadela naționalității noastre aci — biserica — de va fi dărâmată, se va prăbuși însăși nația, desnaționalizându-se prin religia stăpânitorilor.

În cea de a doua perioadă istorică a Transilvaniei asistăm deci la asalturi împotriva bisericii strămoșești. Principii catolici și reformați, vor căuta să ne corupă conducătorii sufletești — preoții — pentru a câștiga odată cu biserica, nea-

¹⁾ I. Lupaș — Curs de istoria Transilvaniei ținut la Universitatea din Cluj în 1929—30, pag. 95—98.

mul. Aceștia au luat însă numai partea folositoare din aceste încercări. Din cursele ce ni s'au întins spre a trece la calvinism, am profitat cu introducerea limbii naționale în locul limbei slavonești în biserică. Iar din încercările catolicilor — în cea de a treia epocă istorică a Transilvaniei — am profitat indirect, căci primind o *unire* cu Roma, ni s'au dat astfel la 1754 școli înalte la Blaj și drum deschis la studii în Apus pentru tinerii români, cari s'au întors apoi ca redeșteptători ai ideii naționale, adormită atunci pe ambele cline ale Carpaților.

Decăzut din punct de vedere social, poporul român din Ardeal — popor de iobagi — a făcut încercări de a-și face o soartă mai bună. În 1437 și la 1514 a participat în mare măsură la răscoalele țărănești îndreptate împotriva nobililor asupritori, iar la 1784 răscoala țăranilor români a luat proporții necunoscute până atunci, plătind această dorință de libertate cu moartea eroică a căpetenilor lor. Astfel în Februarie 1785, conducătorii revoluțiilor române, Horia și Cloșca, sub privirea a 2500 de țărani aduși să fie martori ca apoi să ducă vestea în cele 420 sate de unde fuseră aduși — au fost uciși în modul cel mai barbar — *rupți în bucăți pe roată*. — Trecu apoi mai bine de $\frac{1}{2}$ veac dela acest eveniment, în care timp românii *ortodocși* reușesc să-și refacă biserica și ajungem la evenimentele anului 1848.

Anul 1848 a fost an de revoluții în toată Europa. Austria, conglomerat de naționalități și monarhie absolută, a fost adânc turburată de mișcările revoluționare. Ungurii s'au ridicat contra Împăratului, dorind să se rupă de împărăție și să refacă regatul lui Matei Corvin în hotarele sale istorice. În acest scop ei cereau unirea cu ori ce preț a Transilvaniei cu Ungaria și Românii ardeleni au fost invitați să adere la ideea de stat unitar maghiar. Antagonismul între noi și Unguri a ajuns la suprema încordare și pentru a împiedeca această unire, care ne aservea cu totul idealului politic unguresc, Românii au ridicat arma revoluției sub conducerea lui Avram Iancu. Succesul revoluțiunii române contra celei ungurești are ca rezultat ștergerea iobăgiei și participarea Românilor la treburile publice, până la celebrul *dualism* — 1867 — când Românii din Ardeal au fost sacrificați ideii de stat maghiar de către Austria, slăbită prin războiul cu Prusia (1866). Astfel

Transilvania fu unită cu Ungaria și începe lupta desnădăjduită a elementului românesc contra tendințelor de desnaționalizare îndreptate contra noastră de Unguri.

Momentul culminant al acestei lupte desnădăjduite a fost *procesul memorandumului*, înscenat de Unguri conducătorilor poporului român din Ardeal, pentru c'au îndrăsnit a-și plânge durerile la împăratul, cerând *dreptate*. S'a judecat în Maiu 1894 aici în Cluj. În urma acestui proces, temnițele ungurești s'au uplut de condamnați români. Europa civilizată s'a cutremurat de odiosul proces ce s'a făcut atunci națiunii române din Transilvania, iar *Ion Rațiu*, adresându-se judecătorilor unguri care-l condamnaseră, le-a spus în numele tuturor Românilor osândiți la temniță: „*Existența unui popor nu se discută ci se afirmă... Plângerile poporului român nu pot fi judecate de un juriu exclusiv maghiar care este și judecător și parte. De aceea nu este de demnitatea poporului român de a se apăra față de judecătorii maghiari din Cluj. Intr'adevăr aceasta este o chestie politică și de stat care rezultă dintr'un proces secular între națiunea maghiară și autochtona națiune română. Ne puteți osândi ca indivizi, nu ne puteți judeca, ca reprezentanți ai poporului. Este un alt tribunal mai mare, mai luminat și de sigur mai puțin părtinitor care ne va judeca pe toți: e tribunalul lumii civilizate care vă va osândi odată mai mult și mai aspru decât v'a osândit până acum... Prin spiritul de intoleranță, printr'un fanatism de rasă fără seamăn în Europa, osândindu-ne, veți izbuti numai să dovedeți lumii că maghiarii sunt o notă discordantă în concertul civilizațiunii...¹⁾*

Cuvintele spus atunci de Ion Rațiu, au fost cuvinte profetice. Mai bine de douăzeci de ani, Europa a răsunat de dreptatea cauzei noastre, iar Ungurii au fost cunoscuți ca sălbatici și intoleranți de întreaga lume civilizată.

În aceste vremuri dureroase ale Românilor din Ardeal, zile mai bune se arătase pentru Românii din Principate. Se uniseră la 1859, aduseseră Domn pe Carol I la 1866, chiar în anul de durere al Românilor din Ardeal — când fuseseră ce-dați, prin dualism Ungurilor — iar la 1877 purtaseră un războiu glorios. Ideea unirii, vagă până acum, ia contururi mai

¹⁾ *Roberto Fava: Amintiri din Țările Române — Note dintr-o călătorie în Transilvania și România — Buc. 1895 p. 74—76.*

precise. La Dunăre era un stat românesc bine încheiat, era nădejdea celorlalți frați sortiți să mai întârzie sub stăpâniri străine. Până când împrejurările vor aduce unirea politică, conducătorii Românilor, atât cei din Regat cât și cei din celelalte provincii subjugate, s'au străduit și au realizat unitatea culturală. Unificați prin cultură, se aștepta acum momentul unirii politice — „visul de veacuri“ — dorit de toți Români, din generație în generație.

Spiritul de jertfă și de eroism, îndemnul să nu renunțăm la Ardeal și la visul Unirii, l-au cultivat poezii și scriitorii:

„Avem un vis neimplinit,
„Copil al suferinții.
„De dorul lui ne-au răposat
„Și moșii și părinții“

cântă poetul Octavian Goga. Câte suflete eroice nu s'au stins gemând în lanțuri grele în temnițele unghurești pentru împlinirea acestui vis?...

Biruința lui însă se întrezărea. Era prevestită de celălalt poet al Ardealului, Zaharia Bârsan — în poezia „Furtuna“ — în care face să se cutremure sufletele prin versurile ce prezic izbânda, după ce armatele române vor pătrunde în Ardeal:

.....
„Peste toate răsuna-va zuruț de lanțuri grele...
„Brațe tinere, vânjoase, s'or întinde ca un vad...
„Și purtați pe sus... ne-om duce legănați la sân de frate
„Până'n pusta mohorită strejuită de castele

„Ce cădea-vor dărâmate
„De furtuna țării mele.

„Vom trăi'n ziua aceea într'o clipă mii de vieți!
„Porțile de pe la temniți, numai fier, numai zăvoare
„Vor cădea topite'n focul sfânt al dalbei dimineți!
„Spulberese — odat' blestemul ce-l purtăm de-atâta vreme!
„Doamne, fă să văd cu ochii cum răsare iarăși soare,

„Pe Ardealul care geme
„Țară fără sărbătoare!...

„Din trufia seculară doar cenușa să rămână
 „Vor cădea cetăți mărețe, tronuri or să se clintească

„Și s'a prăbuși 'n țărână
 „Pân' și pajura Crăiască“....

Acestea și altele, erau glasuri ce-și puteau striga dorința. Erau însă glasuri cari trebuiau să rămână mute până în ultimul moment. Acestea erau cele ale conducătorilor vechiului Regat, care își purtau dorul unirii celei mari, înăbușit. Cătreerând țara veche în lung și'n lat, luau adesea calea spre munți... „Din copilărie m'a stăpânit întotdeauna dorul atavic al munților și în deosebi acela al Carpaților noștri — spune ION I. C. BRĂTIANU în amintirile sale. —

... Din înălțimile lor evocatoare, mai limpede și mai impunător ca de ori-unde, mi s'a arătat unitatea țarei și a neamului nostru și, din orice călătorie pe culme, m'am reîntors cu dorul sporit al integrității...²⁾“ Iar M. S. REGINA MARIA, urcând în 1915 Ceahlăul, a lăsat să se sape în zidul Casei de adăpost de pe vârful acestui munte cuvinte scurte, pline de dorința arzătoare a întregirii Neamului: „După Dochia străbună, în ziua de Sft. Maria Mare, venit-a aci să cuprindă cu privirea toate plaiurile locuite de neamul Românesc M. S. Regina Maria“.

Pe atunci o parte a acestor plaiuri sângerau încă în ghiarele pajurei crăești cu două capete.

Mai curând de cât ne închipuiam, stăpânirea pajurei crăești s'a prăbușit în focul războiului mondial. Și în aceste momente de cumpănă, când se cutremurau granițele imperiilor și popoarele subjugate strigau după deplină libertate, Regatul Român, stăpân pe voința sa și convins că interesul întregului neam este alături de Puterile Înțelegerii și împotriva Puterilor Centrale, între care era și Austro-Ugaria ce stăpânea peste 4.000.000 de Români, a declarat războiu acestei puteri. În ziua de Sf. Maria Mare — 14 Aug. 1916 — prin pasurile Carpaților, au pătruns pe pământul dorit al Ardealului coloanele armatei române, încrezătoare în sprijinul rusesc. Victo-

¹⁾ Zaharia Bârsan: Se face ziuă. Versuri. Poemul Unirii. București — Ediția V. pag. 84, 85.

²⁾ Ion I. C. Brătianu — Din Țara Moșilor — Amintiri — București 1924. pag. 5—6.

rioasă la început, silită a se apăra și a se retrage apoi, armata română, trădată de aliatul dela Răsărit, părăsește o bună parte din pământul Regatului liber și toamna anului 1917 o apucă decimată de lupte și boli. Pierduse $\frac{2}{3}$ din pământul țării cu Capitala, se măcinase în lupte floarea armatei și în spatele nostru era un aliat nesincer și desorganizat, iar în față un dușman victorios. Ne rămăsese întregă doar nădejdea, care nu ne-a înșelat, căci din prăpastia în care soarta aruncase o țară și un popor, aceeaș soartă ne-a ridicat apoi pe culmile gloriei, dându-ne puțința să răzbunăm pe dușman și să pedepsim pe aliatul trădător.

Era în luna Septemvrie 1918. La 15 ale acestei luni, Franco-Englezii din Macedonia reușesc să rupă frontul dela Salonic și armata bulgară a capitulat. Această dată este începutul prăbușirii austro-ungare. Se începeau vremuri noi și naționalitățile din Monarhie au început să se miște. Românii ardeleni se organizau în vederea evenimentelor apropiate.

În 12 Octomvrie 1918, la Oradea Mare, în casele avocatului Dr. Aurel Lazar se alege un *Comitet executiv* format din Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voevod, Aurel Lazar, Teodor Mihaly, Ioan Suci⁴⁾ și Ciordaș. Acest comitet executiv hotărăște — pe temeiul dreptului firesc ca fiecare națiune să dispună liber de soarta sa, — că pe viitor nu recunoaște Parlamentului și guvernului ungar dreptul de a dispune de soarta națiunii române din Ardeal și că națiunea română singură își va designa conducătorii. Se trimit apoi reprezentanți la Budapesta, Viena și Praga, la Arad se așează o subcomisiune de 6 membri care aveau să se ocupe de chestiunile românești și la care s'au alăturat apoi Dnii Jumanca și Flueraș, din partea partidului social-democrat român din Ungaria.

Dnul Alex. Vaida are încredințarea ca în Parlamentul dela Budapesta să citească o *declarație* în numele națiunii române. În 18 Oct. 1918 Dl Vaida, după ce fusese de trei ori amânat, reușește să citească declarația în mijlocul deputaților unguri cu pumnii încleștați și acoperit de strigăte: „la spânzurătoare!”

Evenimentele însă se precipită. La 1 Noemvrie 1918 în Ungaria începe *revoluția*. Acuma se constituie organe revoluțio-

⁴⁾ Dr. Ioan Suci, fost avocat în Ineu, a organizat în 1 Dec. 1918 Adunarea dela Alba Iulia.

nare: Consilii și găzdi naționale ale fiecărei naționalități. Comitetul Național Român din Arad dispune formarea găzilor naționale.

Dezagregarea Monarhiei mergea însă cu pași uriași. În timp ce armatele aliate înaintau spre Dunăre, Ungurii jucau ultima carte, sperând într-o salvare. La 4 Noemvrie parlamentul din Pesta detronează pe Carol de Habsburg și institue Guvernul revoluționar în frunte cu *Károly*, având ca ministru al naționalităților pe sociologul *Jászi Oszkar*. Guvernul acesta încheie la Belgrad cu generalul *Franchet d'Esperey* armistițiul, fixându-se în mod arbitrar ca linie demarcațională Mureșul, fapt ce jignește adânc pe Români. Am protestat printr'un memoriu înaintat Marilor Puteri biruitoare.

Dar fiecare zi aduce evenimente însemnate: la 8 Noemvrie 1918, Episcopii celor două biserici românești din Transilvania aderă la hotărârile din Oradea Mare și promit a conlucra la înfăptuirea aspirațiilor naționale ale neamului românesc din Ardeal. Acum ia ființă *Marele Sfat Național român* ce-și întinde treptat autoritatea peste toate comitatele românești și la 10 Noemvrie se comunică Consiliului maghiar la Budapesta că, în baza dreptului de autodeterminare enunțat de Președintele Statelor Unite *Wilson*, a luat guvernarea teritoriilor românești și invită guvernul maghiar a preda toate atributele puterii guvernului național român ce se va constitui la Sibiu.

Ungurii caută o împăcare cu naționalitățile și mai ales cu Românii, în vederea alcătuirii unui stat federativ. Oskar Jászi vine la Arad cu o întreagă delegație — la 13 Noemvrie. Dar încercarea i-a fost zădarnică, nemerise în zi nefastă. Tratatelvele s'au rupt și s'a declarat categoric ruperea de Ungaria.

Indată după tratativele dela Arad, se hotărăște convocarea unei *Mari Adunări* la Alba Iulia, pe ziua de 1 Dec. 1918. Se trimite imediat delegați la Iași, unde se afla încă Regele și guvernul român spre a comunica hotărârea Românilor din Ardeal și de a solicita Regelui Ferdinand I și Primului Ministru Ionel Brătianu sprijin armat. Dar trupele române erau deja în marș spre trecători așa că Dl Maniu a stăruit ca pătrunderea în Ardeal să se facă după 1 Decemvrie pentruca Adunarea dela Alba Iulia să aibă caracter de plebiscit prin care — nesilit — Ardealul să-și manifeste liber dorința Unirii cu **Tara.**

Adunarea dela Alba Iulia s'a ținut într'o atmosferă sărbătorească. Au participat 1228 de delegați oficiali, pentru cele 130 cercuri electorale din cele 27 comitate românești. Erau aci Episcopii, delegații consistoriilor, ai societăților românești, școlilor de toate gradele, etc. Erau reprezentate toate păturile sociale. Aceasta era oficialitatea românească. Infățișarea de mare plebiscit național o dădea însă *afluența poporului, venit din toate unghiurile, în pitorești haine de sărbătoare*. Și în acest timp de bucurie românească, pe drumurile desfundate ale Ardealului, se târau umilite coloanele armatei generalului german Makensen înfrânt de vitejia soldatului român la Mărăști și Mărășești. La București, în aceeași zi, Regele și Familia Regală intrau victorioși, în fruntea oștirii, în Capitala ce doi ani stătuse înstrăinată.

Poporul, la Alba Iulia, nu s'a preocupat de discuțiunile cum să se facă Unirea. El venise pentru o singură vorbă, ce vroia s'o spună tare, să fie auzită și înăuntru și în afară. Poporul venise să strige *Unire*, unire fără condițiuni și veșnică, să aclame pe Regele Neamului întregit, să strige din sute de mii de piepturi „Să trăiască!“.

Adunarea dela Alba Iulia — a fost adunarea națiunii române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. Președintele efectiv al adunării naționale a fost bătrânul *Gheorghe Pop de Băsești*. Badea Gheorghe, cum îi ziceau cu dragoste toți Românii. Era asistat la președinție de episcopii *Ioan I. Papp* dela Arad (ortodox) și *Demetriu Radu* dela Oradea-Mare (unit), iar vice președinți au fost *Teodor Mihali*, *Ștefan Cicio-Pop* și *Ioan Flueraș*¹⁾.

Propunerea Unirii a fost făcută de marele luptător *Vasile Goldiș* care, între altele — atunci în 1918 — spunea: „...Inaintașii noștri de pe Câmpul Libertății în 1848, au hotărit așa: „Națiunea română depune jurământ de credință către Impăratul, către patrie și către națiunea română“. Impăratul ne-a înșelat, patria ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine, în neamul nostru românesc ne poate mântui. Să jurăm credință de aci înainte numai națiunii române, dar tot atunci să jurăm credință tare civilizațiunii umane. Câtă vreme vom păstra aceste credinți, neamul nostru va trăi, se va întă-

¹⁾ V. Goldiș — Discursuri — Buc. 1928 — pag. 32.

ri și fericiți vor fi urmașii noștri până la sfârșitul veacurilor.

Rog Mărita Adunare Națională — incheie Vasile Goldiș memorabilul său discurs — să primească următoarea **HOTĂRIRE**:

„Adunarea națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 Dec. 1918, decretează unirea acelor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România.

„Adunarea proclamă în deosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre ¹⁾ . . .“

La ceasurile 12 din ziua de 1 Dec. 1918, prin votarea unanimă a rezoluțiunii, unirea Ardealului cu România era împlinită. Pajura crăiască — cum spune poetul — s'a prăbușit în țărână, iar Visul părinților noștri Unirea a luat ființă.

O delegație, compusă din Patriarhul Miron Cristea — episcop pe atunci la Caransebeș — din Episcopul Iuliu Hossu, Alexandru Vaida și condusă de Vasile Goldiș, s'a dus apoi la București și în ziua de 14 Dec. 1918 a predat Regelui Ferdinand I actul unirii. Atunci, Vasile Goldiș i s'a adresat Suvranului în cuvinte ce vibrează de-un înalt patriotism:

SIRE,

Unirea tuturor Românilor într'un singur stat a trebuit să vie. Ea s'a împlinit prin suferințe și sacrificii.

Istoria se face prin legile firii mai presus de orice putere omenească, dar obiectul și mijlocul acestor legi este bietul om muritor. Fericiți suntem noi Români de azi, că prin noi istoria săvârșește actul mare al unirii tuturor Românilor într'un singur Stat și prea fericiți suntem, că norocul tocmai acum a destinat statului român domnia unui Rege Mare, care a înțeles chemarea sfântă a istoriei și s'a făcut Luceafăr conducător al sufletului românesc.

Pentru aceea, Sire, noi Iți aducem pământul strămoșilor noștri, dar tot atunci noi Iți aducem și sufletele tuturor Românilor de azi, cari trăesc în Transilvania, Banat și Țara Ungurească.

¹⁾ V. Goldiș. — Discursuri — Buc. 1928. — pag. 18.

Primește cu dragostea, cu care și-o aducem hotărîrea de unire a acestor țări. Primește jurământul de fidelitate și omagiul a celor patru milioane de Români locuitori pe acel pământ și întinde asupra lor scutul puternic al Maiestății Tale...

Regele Ferdinand I, primind actul Unirii, a declarat unite pe veci ținuturile românești de dincoace de munți și sărbătorind pe trimișii Ardealului a spus cu acest prilej:

„Putem privi cu încredere în viitor căci temelile (țării) sunt puternice, bazate pe principii democratice și... Sfințite prin sângele vitejilor Mei Ostași, cari au luptat și au murit pentru unire...

Privind opera istorică înfăptuită în zilele noastre, să ne închinăm toate forțele noastre, unind cele din vechiul Regat cu cele proaspete ce ne aduceți, ca să fim demni de prea frumoasa clădire ce am zidit-o, să o păstrăm cu sfințenie, SĂ O INTĂRIM, ca să o putem lăsa mai măreață, mai puternică generațiilor viitoare...“

Iată, iubiți școlari, momentele principale prin care a trecut neamul românesc din Ardeal până la înfăptuirea idealului nostru național. Au trebuit veacuri de suferință, de umilință, a trebuit să se stingă viața celor mai aleși fii ai neamului nostru în închisori, ruși în bucăți pe roată, mușcând țărâna în clipele de moarte pe fronturile războiului mondial pentru ca din atâta suferință să răsară biruitoare Unirea cea Mare. Prin *Unirea dela 1 Dec. 1918 a tuturor Românilor*, s'a împlinit „o pretențiune a istoriei și o cerință a civilizațiunii omenești“¹⁾.

¹⁾ V. Goldiș — Discursuri — pag. 26—30 incl.

24 Ianuarie ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI.

Sărbătorim azi ziua Unirii Moldovei cu Țara Românească sau Muntenia. Se sărbătorește această zi de 72 de ani și se va sărbători mereu, cât vor fi Români sub soare. Prin această sărbătoare noi avem prilejul să ne întoarcem mintea și inima spre trecutul plin de suferințe al neamului nostru, dar totodată și plin de nădejdi într'o soartă mai bună. Și soarta mai bună a neamului nostru nu putea să vină decât din Unire. Spre unire se îndreptau deci gândurilor marilor Români din trecut. Dorința aceasta de *Unire* o aflăm de timpuriu manifestată în frumoase versuri și în energice accente de ură la adresa hotarelor despărțitoare de frați.

Astfel, încă de acum o sută de ani, la 1830, unul din primii noștri poeți — Ioan Văcărescu — în poezia intitulată „La Milcov“ — se adresa precum urmează râulețului ce făcea hotar între Moldova și Muntenia:

„De unde-ți vine numele,
pârâu fără putere
„Ce despărțirea neamului
tu îndrăsnești a cere?
„Desprețuire frații dau
puteri-ți ne 'nsemnatel
„Căci, despărțit ori depărtat
fratele e tot frate“.

Din aceste versuri, pline de un cald patriotism, se vede că această idee de unire, care mai înainte se manifestase cu frică, acum ajunsese în plină maturitate.

Dar nu numai poeții, ci și istoricii și publiciștii timpului cultivau și manifestau fără sfială dorul de Unire. Oamenii

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Liceul S. P. U. la 24 Ianuarie 1931.

politici nu erau mai pre jos, căci iată ce ne spune o corespondență franceză din București, datând din anul 1834:

„Cele două Principate, unite prin comunitatea originii lor, a limbei lor, a istoriei lor și a pozițiunii lor politice actuale, aspiră a se contopi într'un singur Stat... Eu m'am pus în raport, la Iași, cu tot ce se putea afla acolo ca oameni care iau oarecare parte la afacerile publice; și, fără nici o provocare din partea mea, toți, după cele dintâi vorbe schimbate, îmi exprima mereu această dorință... La București am aflat aceeași dorință în fundul inimilor, dar aci oamenii se exprimau cu mai multă rezervă... La ideea unirii celor două țări se adaugă aceea de a încredința domnia unui principe străin. Aceasta este deasemenea o dorință generală, care nu e năbușită decât în acei care ar simți interesele lor particulare compromise prin realizarea ei; și încă se găsesc mulți, chiar între aceștia, care se ridică mai presus de această considerație. — Tatăl meu a fost domn, îmi zicea Beyzadé Ghika¹⁾, unchiul meu este acum, și totuși nu este sacrificiu ce n'ași face spre a procura țării mele cele două singure baze de existență care pot să-i permită a spera oarecare stabilitate: unirea celor două Principate și așezarea unui principe străin. — Noi am primi cu lacrimi de recunoștință ori ce principe străin, ori și care ar fi, îmi zicea marele vornic Filipescu²⁾).

Dacă încă din 1834, astfel se prezintă unui străin dorința de Unire a Românilor, nu greșim dară afirmând că, în preajma anului 1840, ideea de unire stăpânea întreaga cugetare și simțire românească din Principate. Se aștepta numai o împrejurare fericită pentru ca ea să fie realizată.

O primă ocazie păru a se ivi în anul 1841. Devenise vacant tronul Munteniei prin căderea Domnitorului Alexandru Ghica. Boerii doritori de unire — prin delegatul lor Ion Ghica, scriitorul și bărbatul de stat cunoscut, — au oferit atunci Domnia Munteniei lui Mihail Sturza — Domnul Moldovei. Dar această primă încercare de unire a Moldovei cu Muntenia n'a reușit. Rușii — dușmanii și râvnitorii Principatelor — au stăruit să fie pus Domn G. Bibescu, iar în anii ce au urmat au făcut să simțim tot mai mult greutatea protectoratului lor. Domni

¹⁾ E fiul lui Grigore Ghica (1822—1828) și nepot lui Al. Ghica (1834—1842).

²⁾ Dimitrie Onciul: XXIV Ianuarie — București 1905 pag. 15, 16 sqq.

și boeri erau tratați mai rău ca slugile de neînsemnații și trecătorii consuli ruși din cele două Capitale ale Țărilor. De atâta desgust se umpluse sufletele romanești, în cât revoluția din 1848 s'a făcut mai ales contra aceluipocrit protectorat, devenit cu mult mai apăsător decât suzeranitatea turcească.

Cu prilejul Revoluției din 1848 ideea Unirii primește un nou avânt. Mihail Kogălniceanu, Ion Brătianu, Nicolae Bălcescu și alți conducători ai revoluției — strigau s'audă toată Europa, că ținta dorințelor Poporului român e unitatea și neatârnarea națională. Ei și tovarășii lor de idei și de revoltă n'au tăcut nici după ce Revoluția a fost înăbușită. Refugiați în Apus, au desfășurat acolo o întinsă activitate patriotică, făcând cunoscut fraților latini soarta oropsitului Popor dela Dunărea de jos și cea mai ferbinte a lui dorință: Unirea. Cât de folositoare a fost această propagandă s'a văzut cu prilejul încheierii tratatului dela Paris din 1856. Rusia ingenunchiată prin războiul Crimeii, Turcia, profund recunoscătoare Franței care o salvase, protectori și suzerani ascultă acum de glasul celui mai mare binefăcător al Românilor — *Napoleon III*. Incă din acest an, la propunerea contelui *Walewshi* — plenipotențiarul Franței — Congresul ia în discuție dorința de Unire a Principatelor și această dorință s'ar fi admis de atunci în întregime, dacă nu ne-ar fi încurcat Austria și Turcia — cele două răposate împărății. Căci în adevăr, au fost pentru Unire toate țările participante la Congres: Franța, Anglia, Sardinia (adică Italia așa cum era atunci) și Rusia, cu excepția celor două imperii amintite. Opoziția Austriei și Turciei au făcut să întârzie cu încă trei ani înfăptuirea Unirei. Am trecut prin Căimăcămii — adică locțiitori de Domni — s'au convocat apoi *Divanurile ad hoc*, adică Adunări care să se pronunțe de vrem sau nu Unirea Principatelor și, din toate aceste frământări, s'a ajuns la *Convenția dela Paris*, semnată în 19 August 1858, prin care se hotăra soarta sbuciumatelor Principate.

Dar ce doreau Românii și ce ne aprobau Puterile mari ale Europei prin Convenția dela Paris?

Românii din ambele Principate doreau:

1. Autonomia.
2. Unirea într'un singur stat cu numele România.
3. Prinț străin, cu moștenirea tronului, ales dintr'o dinastie domnitoare din Apus.

4. Constituție.

Convenția ne da doar o jumătate de unire; ea conținea următoarele dispozițiuni principale:

Principatele vor fi constituite sub denumirea de „Principatele-Unite ale Moldovei și Valahiei“, rămânând sub suzeranitatea sultanului și sub garanția colectivă a puterilor contractante.

Fiecare din ambele Principate va avea un domn ales de Adunare, o Adunare proprie aleasă pe 7 ani, și guvernul său propriu.

Ca instituțiuni comune, ambele Principate vor avea o Comisiune centrală și o Curte de Casație, cu sediul la Focșani. Comisiunea centrală, compusă din 8 Moldoveni și 8 Munteni, parte numiți de domn, parte aleși de Adunări din sânul lor, va pregăti legile de interes comun, care vor fi votate de Adunări; de competența ei va fi tot ce privește unitatea legislației, uniunea vamală, postală și telegrafică, sistemul monetar și alte chestiuni de utilitate comună.

Milițiile în ambele Principate vor fi organizate la fel, spre a putea forma, în caz de nevoie, o singură armată.

Conducătorii acțiunii naționale n-au disperat însă. În convenția dela Paris din 1858 ei au găsit cărarea care să ducă la realizarea țintei lor — Unirea întreagă. După cum am văzut, în Convenție nu se prevedea dacă Domnul pe care urma să-l aleagă fiecare Principat trebuia să fie altul în Țara Românească și altul în Moldova. Deci putea să fie aleasă aceeași persoană de două ori. Unioniștii ambelor Principate au hotărât să se folosească de această scăpare din vedere și au aranjat ca să nu se facă alegerea în aceeași zi în amândouă Țările. Ziua de alegere fusese fixată pentru 5 Ianuarie 1859. Moldovenii s'au prezentat la vot. Muntenii însă și-au amânat ziua pentru 24 Ianuarie. Și unii și alții — Moldovenii la 5 Ianuarie, iar Muntenii la 24 Ianuarie 1859, — au ales Domn pe Colonelul Alexandru Cuza, sub numele *Alexandru Ioan I.* Cred că nu vor fi lipsite de interes câteva date privitoare la familia acestui Domn, cu care se începe o epocă nouă în Istoria noastră: *epoca unirii.*

Familia Cuza, este o familie de vechi boeri moldoveni. Prima dată acest nume îl găsim în documente pe la anul 1677 și anume un *Dumitru Cuza*, în rang de *comis*, apoi mare stolnie. În anul 1701 e arătat ca mare spătar.

Dumitru Cuza are trei copii: Velisco, Teodor și Miron. Miron Cuza s'a căsătorit cu fiica cronicarului Nicolae Costin și din aceasta căsătorie s'au născut patru copii. Pe unul îl chema Ioniță Cuza și e arătat ca stolnic pela anul 1768. Ioniță Cuza a avut o soartă tragică. El a fost ucis pe nedrept de Constantin Moruzi, domnul Moldovei între anii 1777—82¹⁾. Acest Ioniță Cuza a avut trei copii, între care unul *Neculai Cuza* bunicul Domnitorului nostru. Neculai Cuza are și el tot trei copii: pe Grigore, pe Gheorghe și pe *Ioan Cuza*. Ioan Cuza e tatăl lui Alexandru Vodă Cuza și a lui Dumitrache Cuza, fratele Domnului, care a murit de tânăr într'un accident de călărie. Mama lui Cuza Vodă era greacă. Aceștia sunt înaintașii lui Cuza Vodă. Despre Cuza Vodă știm că s'a născut în Bârlad, la anul 1820. A copilărit la Bărboși în jud. Fălciu. A învățat la Iași și la Paris, unde și-a luat bacalaureatul. A voit apoi să se facă medic, dar din cauza disecțiilor pe cari nu le putea suferi, s'a lăsat, urmând dreptul și ajungând membru al Societății economiștilor din Paris.

Intorcându-se din străinătate, Alexandru Cuza se căsătorește cu Elena Rosetti — Elena Doamna de mai târziu. Avea atunci 24 ani și ca toți tinerii boerii Clai vremii, cariera publică și-o începe la o judecătorie și anume la cea a ținutului Covurlui. Când era de 28 ani — la 1848 — Cuza era între conducătorii revoluției din Moldova. A fost prins însă după căderea revoluției, împreună cu mai mulți tovarăși de idei — legat cot la cot și dus la cazarmă unde fu bătut și rănit la un picior, rană de care el a suferit multă vreme. Fu surghiunit apoi și luă și el calea pribegiei: îl găsim la Cernăuți, la Viena, la Paris, la Constantinople și de aci se reîntoarce în țară cu noul Domn — *Grigore Al Ghica*. Sub noua Domnie, Cuza ajunge director în Ministerul de interne al Moldovei și apoi *părcălab* = prefect la Galați — cea mai însemnată prefectură a țării Moldovei. Sub locțiitorul de Domn — Caimacamul Vogoride — un grec care avea misiunea să împiedece Unirea — Cuza e făcut adjutant al Caimacamului și este avansat în scurt timp Maior, apoi mai târziu Colonel.

Ales deputat în Divanul Moldovei, el sprijină propunerea

¹⁾ *Enaki Kogălniceanu*: Stihuri asupra peirei lui *Manolaki Bogdan* vel Vornic și a lui *Ion Cuza* biv vel Spătaru... în *Lepotisețele Țării Moldovei III* — 1874 — pag. 281.

făcută de marele patriot C. Negri de a se improprietări țării pe locurile cultivate de ei. În anul când a fost ales Domn el avea rangul de Colonel și fusese numit locotenent de hatman și era și deputat al proprietarilor mici din jud. Fălciu. Amintirile contimporanilor și în special ale lui D. Bolinteanu, ne înfățișează pe Cuza Vodă ca „un bărbat de statură mijlocie, însă arătos, cu o înfățișare plăcută și ademenitoare. Avea maniere distinse. Când era atins niciodată nu rămânea dator cu răspunsul. Era foarte sincer și prieten adevărat... Nu iubea pompa și arătările exterioare și făcea foarte puțin caz de ovații și de sărbătoriri, pe care, de cele mai multe ori le știa că sunt comandate. Era nelacom de bani și cea mai bună dovadă despre aceasta este că — după cum spune Bolinteanu — el a fost unul din domnii ce au eșit din Domnie fără să fi făcut avere. De altfel nu avea nevoi prea mari căci nu iubea luxul, iar masa și traiul îi erau cumpătate¹⁾).

Acesta era Domnul pe care Adunarea Moldovei l-a ales cu unanimitatea voturilor în ziua de 5 Ianuarie 1859 — contra fostului Domn Mihail Sturza și a fiului său Grigore, — care candidau și ei la Domnie.

Alegându-te pe tine domn în țara noastră, — zicea Mihail Kogălniceanu în cuvântul rostit după alegere — am vroit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă om nou. O Doamne, mare și frumoasă îți este misia. Constituția din 7 (19) August însemnează o epocă, și Măria Ta ești chemat să o deschizi! Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitrarul; fă ca legea să fie tare; iar Tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun, fii blând, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi. Nu uita că, dacă 50 de deputați te-am ales Domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni!"

Dar Vodă Cuză avea să domnească nu peste 2 mil. de oameni, ci peste 5 mil. — cât aveau atunci cele două Țări — căci la 24 Ianuarie 1859 — după cum am amintit — Adunarea Țării Românești alege și ea — cu unanimitate — ca Domn, tot pe Alexandru Cuza — înfăptuind astfel mult dorita *Unire*. Mai erau însă greutăți de învins. Trebuia să se obțină recunoașterea acestei duble alegeri din partea suzeranei noastre,

¹⁾ A. D. Xenopol: Domnia lui Cuza-Vodă — vol. I. — Iași. 1906. pag. 15—26.

Turcia. Această pedică s'a înlăturat pe încetul datorită sprijinului Franței și după ce Cuza Vodă — în anul 1860 — a făcut o vizită Sultanului, cu care prilej el a știut să-i câștige încrederea. În urma acestei vizite Cuza obține consimțământul Inaltei Porți de a avea un singur guvern și o singură Adunare, nu două, în două Capitale, cum timp de 2 ani a avut fiind silit să lucreze călătorind mereu dela Iași la București. La 11 Decembrie 1861, Domnul dă o Proclamație către țară, arătând că *Unirea este definitivă*:

„Românilor! — zicea Domnitorul — Unirea este îndeplinită... În zilele de 5 și 24 Ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul Națiunii, ați întrunit speranțele voastre într'un singur Domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți Patria, veți ști dar a o întări. Să trăiască România!“

Iar în Adunarea Țării Românești — când s'a proclamat Unirea definitivă — Primul Ministru *Barbu Katargiu* rostește un discurs vestit din care spicuim:

„Unirea e desăvârșită... Toți simțiți cât e de mare acest cuvânt: el cuprinde în sine făgăduința mântuirii și viitorul Țării. De aceea el (cuvântul Unire) a circulat ca o scântee electrică în inimile noastre ale tuturor; și sunt încredințat că strămoșii noștri au tresărit și ei astăzi de aceeași fericire și cu lacrimi de bucurie ne binecuvântă din înălțimile cerurilor... Să zicem dar cu biserica: Ceeace Dumnezeu a unit, oamenii să nu îndrăznească a mai despărți“.

La 24 Ianuarie 1862, cele două Adunări s'au întrunit la București, ca primul Parlament al României Unite, așa că ziua de 24 Ianuarie are o îndoită însemnătate: ea este ziua Unirii din 1859 a Principatelor Unite și este ziua Unirii definitive din 1862 a României.

Dar, iubiți școlari, însemnătatea zilei de 24 Ianuarie 1859 și 1862 mai este și de altă natură. Unirea din 1859 și 1862 a fost piatra de temelie a unirii din 1918. Fără unirea dela 24 Ianuarie n'ar fi fost posibilă realizarea statului român de azi.

De aceea numele lui Cuza Vodă și cele ale luptătorilor pentru unirea din 1859 vor fi rostite mereu cu admirație și pietate.

Fie ca patriotismul acelei generații să ne lumineze calea în străduința ce noi trebuie să o punem, pentru ca neamul românesc întregit „să se unească în cugete și 'n simțiri“.

10 Maiu ¹⁾

IUBIȚI ȘCOLARI,

Ziua de 10 Maiu este cea mai mare sărbătoare a Națiunii noastre. După cum Paștile ne amintește că Invierea Celui ce, cu moarte pre moarte călcând, a adus mântuirea lumii, astfel 10 Maiu ne amintește mântuirea neamului de umilințele trecutului și ridicarea lui pe culmi de egală cinste și demnitate cu popoarele libere ale lumii. Zece Maiu este încununarea sforțărilor de secole și prilej de reflecție asupra trecutului. Ne vom opri un moment deci și vom împrespăta faptele legate de aceasta mare zi națională a noastră.

Ne sunt cunoscute evenimentele Unirii dela 1859 și știm că Români, între cele patru dorinți formulate cu prilejul Congresului de pace dela Paris (1856), o aveau și pe aceea de a aduce un prinț străin pe tronul Principatelor Române Unite.

Dealtfel însuș Domnitorul *Alexandru Cuza*, în mesagiul pentru deschiderea sesiunii parlamentare a anului 1865—66, cu două luni înainte de abdicare, spunea următoarele:

„Eu voiesc să fie bine știut că nici odată persoana mea nu va fi o împiedecare la orice eveniment care ar permite de a consolida edificiul politic la a cărui așezare am fost fericit a contribui. În Alexandru Ioan I, Domn al Românilor, Românii vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza care a proclamat, în adunarea ad hoc și în Camera electivă din Moldova, marile principii ale regenerațiunii României, și care, fiind Domn al Moldovei, declara oficialmente înaltelor puteri garante, când primea și coroana Valahiei, că el primește această indoită alegere ca expresiune neîndoelnică și statornică a voinței naționale pentru unire, — însă numai ca un depozit sacru“.

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Liceul de aplicație al S. P. U. Cluj, în 10 Maiu 1930.

Din cuvintele marelui Domnitor, ne dăm seama că el n'a uitat că Românii trebuie să-și îndeplinească și acest deziderat, fără de care nu vedea posibilă consolidarea politică a României, după ce prin el se realizase Unirea. Tot din aceste cuvinte, Cuza ni se înfățișează dezinteresat de persoana sa. El rămâne patriotul din 1848 și 1859, se socotește „depozitar” al Coroanei, până ce dorința de a se aduce pe tron un prinț de familie domnitoare din Apus, va fi implinită.

La 11 Februarie 1866, mai curând de cum se aștepta, Cuza fu silit să abdice. A doua zi după abdicare, fostul Domn scria lui Nicolae Golescu, membru în Locotenența Domnească, o scrisoare din care se desprinde acelaș patriotism luminat și înțelegere a evenimentelor „*D-ta știi, scrie Prințul, că principiul proclamat de Corpurile Statului a fost și este și țelul meu; căci numai un principe străin, după a mea părere poate închezășui viitorul României. Socot de prisos a mai adăugi că, precum ca prinț domnitor al României am lucrat pururea pentru a realiza această dorință, asemenea și ca Prinț român nu voiu conțeni un minut de a face tot ce va atârna dela mine pentru aceasta*”.

Cu acest ultim cuvânt, în aceeaș zi, Cuza părăsi țara. În trăsură închisă, prin pasul Predealului, se îndrepta spre Germania de unde nu se va mai întoarce decât spre a se odihni de veci în pământul Moldovei, la Ruginoasa.

Patrioții români, care grăbiseră căderea lui Cuza pentru aducerea Prințului străin cu un moment mai devreme, plecară la Curțile din Apus. După un popas la Curtea regală a Belgiei, se opriră la isoarele Dunării, la Prințul Carol, fiul Principelui Carol-Anton de Hohenzollern-Sigmaringen. Acestui Prinț îi fu dat de Providență să fie întemeietorul Dinastiei române. Căci în adevăr, Românii se gândiseră întâiu la Prințul Filip de Flandra, fratele regelui Leopold II al Belgiei. Acestei alegeri i se opuse însă Napoleon III și astfel Prințul Filip de Flandra comunică la București, prin Ministerul afacerilor străine belgian: „*A. S. R. crede că nu poate primi chemarea așa de măgulitoare a poporului român, chemare pentru care A. S. R. este, cu toate acestea, foarte recunoscătoare și de care și Regele (Leopold II) este foarte mult mișcat*”¹⁾.

¹⁾ D. Onciul: Alegerea Regelui Carol I al României. București 1906. pag. 19—20, 23.

Cum s'au îndreptat deci pașii trimișilor noștri spre Prințul Carol? Acest lucru se datorește în bună parte unor femei și mai ales una din ele, *Mme Cornu*, prietenă de copilărie a lui Napoleon III. Ea a atras atenția asupra Prințului Carol pe care-l cunoscuse de copil la bunica sa, Marea Ducesă Ștefania de Baden.

În 30 Martie 1866, în Vinerea Paștilor, *Ion Brătianu* se duce la Düsseldorf — pe Rin — unde Prințul Carol — locotenent atunci în al II-lea regiment de dragoni al gardei prusiene — venise spre a serba Paștele în familie. Brătianu fu primit de Principele Carol-Anton — tatăl prințului Carol — invitat la masă și apoi avu o întrevedere cu Prințul Carol. Delegatul român făcu, prin înfățișarea simpatică și calitățile sale de om de Stat dovedite cu prilejul conferințelor din Düsseldorf, o foarte bună impresie. Carol primi Coroana fără condițiuni, în ziua de 1 Aprilie 1866 — ziua de Paști. În trecutul nostru, Ștefan cel Mare mai primise coroana în ziua de Paști — 1457 — după ce în Joia mare bătuse oștile lui Petru Aron, uzurpatorul¹). Era par'că, un semn al Providenței această coincidență. După opt zile, la 8 Aprilie 1866, Poporul român, cu aproape 700.000 de voturi, a proclamat pe Carol I, Principe al României (au fost și 224 voturi contra).

Dar cu toate că Prințul primise să ne fie Domn și țara îl proclamase prin plebiscitul dela 8 Aprilie 1866, erau greutăți mari cari trebuiau învinse și anume trebuia consimțământul Prusiei și mai ales al Franței. Pentru obținerea acestui consimțământ din partea Prusiei, s'au stabilit relațiuni zilnice între *Principile Carol Anton de Hohenzollern* și *Regele Wilhelm*, chiar din primele zile ale lui Aprilie. Chestiunea a fost ușurată mult de întrevederea din 23 Aprilie (5 Mai) dintre Principele Carol-Anton și Regele Prusiei, cu care prilej a intervenit favorabil și *Cancelarul Bismarck*. Prusia a consimțit astfel la venirea Prințului Carol pe tronul României și s'a hotărât ca — la plecarea din patrie — Prințul să-și înainteze demisia din armata prusiană atunci când va fi ajuns în cea din urmă stațiune de cale ferată germană.

Greutatea cea mai mare a fost însă obținerea asentimentului lui *Napoleon III*. La Paris se ținea chiar în acest timp

¹) *D. Onciul*: Alegerea Regelui Carol I al României. București 1906— pag. 29 sq.

Conferința Marilor Puteri, cari în parte erau ostile cerințelor noastre. Cu acest prilej, ne-a adus servicii imense Doamna *Hortensia Cornu* de care am amintit mai sus. Datorită ei a fost învinsă această greutate. Mme Cornu era prietenă a familiei Principelui Carol-Anton de Hohenzollern și — cum am spus — amică apropiată a lui Napoleon III. Ea a îmbrățișat cu tot sufletul interesele României, obținând consimțământul Impăratului.

O altă prietenă a familie de Hohenzollern-Sigmaringen — *Baroneasa de Franque* — ne-a ajutat pe lângă conferința Marilor Puteri dela Paris. Ea era prietenă de copilărie cu soția Ministrului de Externe al Franței — Dna *Matilda Drouyn de Lhuis*. Aceasta a stăruit pe lângă soțul ei care, în calitate de Ministru de Externe al Imperiului francez, era *președintele* Conferinței Marilor Puteri, conferință în care se desbătea soarta României.

„Acestor trei femei — spune *Dimitrie Sturdza* — le datorește România o recunoștință eternă, căci tustrele, cu Doamna *Hortensia Cornu* în capul lor, au muncit ca și cum ar fi fost Românce. Numele lor trebuie să fie cunoscut tuturor cari poartă interes pentru Regatul român⁽¹⁾...

În țară, după ce s'a știut că Rusia și Franța au consimțit și că apoi a urmat și consimțământul Angliei, Adunarea constituantă, la 1 Maiu, a confirmat votul Națiunii din 8 Aprilie. Delegațiunea română trimisă la Düsseldorf spre a prezenta Prințului actul de alegere ca Domn român, fu primită de Principele Carol-Anton. Domnitorul Carol era deja în drum spre țară. Prin Austria, dușmana consolidării noastre, Carol trebui să călătorească incognito. Veni cu trenul până la Baziaș și de aci cu un vapor austriac până la Turnu Severin. Iși scosese pașaport cu numele Carol Hettingen, via Odessa. Pe vapor a mers în cl. II, având suita în clasa I. Se temeă să nu fie recunoscut și împiedecat de autoritățile austriace să debarce pe pământ românesc.

În momentul debarcării la Severin, Domnitorul fu salutat de Ion Brătianu care-și scoase pălăria. Ahea în acest moment a fost recunoscut și de căpitanul vasului. Dar, spre norocul nostru, a fost prea târziu. Căpitanul a putut să spună

¹⁾ *D. Sturdza*: Autoritatea faptului îndeplinit . . . în *Analele A. R.* Seria II — M. S. I. tom. XXXIV p. 1023.

doar: „Pre legea mea, acesta a fost Carol de Hohenzollern!“¹⁾

Era în 8 Maiu când Prințul a pus piciorul pe pământul țării noastre. S'au împlinit alaltăeri 64 ani. Era o zi cu soare — o Duminică — pe mal se afla lume multă, în haină de sărbătoare.

Din Turnu Severin Prințul trimite o telegramă Locotenenții domnești:

„*Punând piciorul pe pământul României, noua mea Patrie, Mă grăbesc a exprima membrilor Locotenenții Domnești simțemintele cele mai sincere. Fericit că mă aflu în mijlocul națiunii care M'a onorat cu încrederea sa, adresez, înainte de toate, rugăciunile mele Cerului, pentru ca să-mi ajute a împlini cu demnitate marea și frumoasa misiune ce Providența Mi-a impus*“.

Drumul dela pitorescul port dunărean până la București s'a făcut cu trăsura, în aclamațiile mulțimei ce din depărtate sate venise să-și salute Alesul în drumu-i spre Capitală.

Acestea sunt, iubiți școlari, pe scurt împrejurările, care au dus la alegerea Prințului Carol, plinindu-se dorința bunilor Români, de a se curma, pentru totdeauna, certurile pentru Domnie, care în trecutul nostru ne adusesese atâtea nenorociri.

Și, azi 64 ani, în ziua de 10 Maiu, România își primea Domnul în Capitala Sa — București. — Clopotele sunau și salve de tunuri vestiau intrarea Domnului în Metropola Țării. O ploae binefăcătoare răcorise văzduhul. Primarul Capitalei — *Dimitrie Brătianu* — îl întâmpina cu tradiționala pâne și sare, iar Mitropolitul *Nifon*, însoțit de clerul în odăjdii — sus la Mitropolia Ungro-Vlahiei —, imploră pe A-tot-Puternicul să trimită noului Ales al Poporului român binecuvântarea Lui:

„*Ține-L, Doamne, întreg, sănătos, îndelung domnind și drept îndreptând cuvîntul dreptății; biruință asupra protivnicilor dăruște-L, și cu crucea ta păzește pe poporul Tău!*“

Apoi Domnul intră în Adunarea Deputaților și jură:

„*Jur a fi credincios legilor țării, de a păzi religiunea României, precum și integritatea teritoriului ei și de a domni ca Domn constituțional*“.

Iar după ce Președintele Adunării — *Manolache Kostake*²⁾

¹⁾ *Memoriile Regelui Carol I* — edit. „Universul“ — vol. I — p. 31 și 37.

²⁾ *Manolache Kostake* Epureanu 1824—1880 președintele Constituantei din 1866 și președinte de Consiliu în 1870 și 1876.

— *Ținu Domnului cuvântarea de bună venire Domnul răspunse:*

„Ales de către națiune, cu spontaneitate, Domn al Românilor, Mi-am părăsit, fără a sta la îndoială și țara și familia spre a răspunde la chemarea acestui popor, care mi-a încredințat destinele sale.

„Punând piciorul pe acest pământ sacru, am și devenit Român. Primirea plebiscitului Imi impune, o știu, mari datorii; sper că îmi va fi dat a le împlini. Eu vă aduc o inimă leală, cugetări drepte, o voință tare de a face binele, un devotament fără margini către noua mea Patrie și acel netrivins respect către lege pe care l-am cules în exemplul alor mei.

„Cetățean astăzi, mâne, de va fi nevoie, soldat, Eu voi împărtăși cu voi soarta cea bună ca și pe cea rea. Din acest moment, totul este comun între noi; credeți în Mine, precum eu cred în voi.

„Singur numai Dumnezeu poate ști ceea ce viitorul păstrează patriei noastre! Din parte-ne să ne mulțumim întru a ne face datoria. Să ne întărim în concordie! Să ne unim puterile noastre spre a fi la înălțimea evenimentelor!

„Providența, care a condus pe Alesul vostru până aci și care a înlăturat toate piedecile din calea Mea, nu va lăsa neîndeplinită opera sa.“

A doua zi, Domnul se adresa printr'o proclamație către poporul român în care, între altele, spune:

„Primirea plebiscitului care a pus pe capul Meu coroana lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Viteazul, Imi impune o mare răspundere. Sper că-mi va fi dat, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu un întreg devotament, a asigura noiei mele patrii o existență fericită și demnă de trecutul ei.

Români! Sunt al vostru din toată inima și din tot sufletul. Puteți să vă întemeiați pe Mine în orice timp, precum Eu Mă întemeiez pe voi“.

Cei 48 ani de domnie, au dovedit că temelul ce Domn și Popor au pus unul pe altul, a adus propășirea Neamului. Cunoaștem Războiul Neatârării din 1877—78. Pe câmpiile Bulgariei, marele Căpitan purtă biruințe, oștile române reînviară vechea glorie strămoșească și cimentară cu sânge Independența României, ce fusese proclamată la 10 Maiu 1877.

La 4 ani după ce Țara și Domnul au rupt lanțurile vase-

lătăii, o coroană de oțel fu așezată pe fruntea primului Rege al României și o coroană de aur împodobi fruntea celei dintâi Regine. Astfel, la 10 Maiu 1881, România fu proclamată Regat.

Trei 10 Mai: unul ne-a adus Dinastia, altul Independența țării și al treilea Regatul. Aceste trei fapte mari, care până ieri însemnau culmea vieții noastre naționale, făcându-se oare izolat, printr'un capriciu al norocului? Desigur că nu. Secole întregi de muncă le-au pregătit. Pentru coroana din 1881, pentru independența din 1877 și Dinastia statornică din 1866, — spune istoricul nostru N. Iorga¹⁾ — s'a luptat Mircea la Rovine, s'a bătut Ștefan la Podul Inalt, la Războeni și în Codrii Cosminului; pentru aceasta a căzut Mihai Viteazul pe câmpia Turdeii; pentru aceasta s'au vărsat lacrimi și sânge. 10 Maiu e rezultatul tuturor acestor sforțări. Serbând pe 10 Maiu — cea mai mare sărbătoare națională a noastră — e bine ca de toate acestea să ne aducem aminte și să ne închinăm, aprinzând pioasa candelă a recunoștinții la mormintelor celor ce și-au sacrificat viața, pentru a ne pregăti nouă ziua de sărbătoare și de mândrie națională de azi.

10 Maiu e sărbătoarea Dinastiei române și a poporului român. A Dinastiei fiindcă ea ne-a adus stabilitatea domniilor atât de greu încercate de patimile politice și de amestecul streinilor în viața noastră națională și în egală măsură e și sărbătoarea poporului român, fiindcă prin această Dinastie națională — stâlpul independenței și al existenței noastre ca stat național, noi Români ne-am văzut împlinite visurile noastre politice.

Și fiind această zi întâiu de toate sărbătoarea Dinastiei române, să ne îndreptăm sufletele către Familia Regală și asigurându-O de dragostea și credința noastră a tuturor, să-F strigăm din inimă:

*Să trăiască Dinastia Română!
Trăiască România!*

¹⁾ N. Iorga: Zece Maiu. — Conferință — București 1898 pag. 7-8.

Ziua Eroilor. 1)

IUBIȚI ȘCOLARI,

Azi — 21 Maiu — odată cu prăznuirea Înălțării Domnului, Biserica și Națiunea își sărbătorește Eroii. Sfânta cruce se va ridica în semn de binecuvântare peste mormintele lor, iar capetele noastre se vor apleca smerite și ființa noastră se va înfiora la gândul marilor jertfe pe cari s'a înălțat mărețul edificiu al României întregite.

Spuneam cu prilejul zilei, de 10 Maiu că la unitatea și desrobirea neamului au luptat generații întregi.

Dela Lituon, cel dintâiu voevod român căzut pentru libertatea țării lui, dela Gelu care pe aceste plaiuri s'a îngropat odată cu independența Voevodatului de pe Someș și până la eroii dela Grivița care-și odihnesc osemintele pe pământul lipsit de recunoștință al Bulgariei, neamul nostru a dat dovadă că este un neam bogat în pilde de eroism. Din generație în generație, cu prețul jertfelor de sânge și viață s'a adăugat câte o cărămidă și am ajuns la România de eri. Generația de astăzi a dat dovadă că știe să se ridice la înălțimea eroismului străbun. În războiul pentru întregirea neamului sângele s'a vărsat din belșug și Istoria Neamului s'a îmbogățit cu nenumărate noi pilde de eroism. Sângele eroilor noștri a udat cu îmbelșugare pământul românesc. Luați harta războiului nostru — „a sfântului nostru războiu“ cum îi spune d. Constantin Kiriteșcu — și veți găsi că acest sânge, a celor mai buni fii ai țării, a udat ambele cline ale Carpaților, întregul pământ al Transilvaniei, câmpia Tisei și a Bărăganului, lunca Siretului, Dobrogea întreaga și podișul Moldovei până în malurile Nistrului. Puține sunt neamurile cari au participat la marile războiu și cari să se fi sbuciumat mai mult ca neamul nostru și

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Lic. S. P. U. Cluj, în ziua de 21 Maiu 1931.

să fi pierdut mai multe vieți în raport cu numărul populației!

Dela *Rege*, până la sutele de mii de eroi umili și necunoscuți care s'au dus să-și sacrifice bucuroși viața în luptă, au avut cu toții un *ideal*, *idealul întregirii Neamului*.

Au fost pătrunși cu toții de marele și adâncul adevăr ce se desprinde din cuvintele spuse de *Ion I. C. Brătianu la Iași, Regelui învins*:

„*Valoarea și strălucirea cea trainică a domniilor nu se măsoară nici cu lungimea lor, nici cu rezultatele lor imediate, ci cu IDEALUL cu care s'au solidarizat pe veci.... In istoria noastră în tragica epopee a lui Mihai Viteazul, în jertfa fără isbândă a Domnului Tudor, răsare cea mai strălucită slavă pentru viața obidită și jertfită a acestor eroi. Nu fapta omului în sine ci legătura ei cu ideia nemuritoare îi face nemuritoare pomenirea*“.

Iar Regele, ca și Regina — oricare era întorsătura împrejurărilor și oricât de tragice păreau ele, un minut nu s'au clătinat¹⁾....

Dar furtuna s'a potolit! Dreptatea istorică și-a deschis larg porțile pentru latinii dela Dunăre și azi, un neam întreg își îndreaptă gândul spre cei cari au murit cu fața la dușman, dându-ne nouă celor rămași în viață și vouă generația de mâine, bucuria unei țări libere și întregite, puternică și respectată. Și ne putem mândri, iubiți școlari, că eroii războiului nostru sunt mulți. Ei, dacă ar învia, ar forma o armată de sute de mii de ostași tineri, în floarea vârstei. Ar fi în frunte cu comandanți viteji și peste toți, un Rege erou ar sta gata să-i ducă iarăși la biruință și jertfă. Se odihnesc însă toți în glia strămoșească, în frunte cu Ferdinand întregitorul, cel mare atât în durerea înfrângerii cât și în bucuria victoriei.

Regele Ferdinand I a fost îndurerat — fără îndoială — de nenorocirile căzute pe țară în prima parte a războiului nostru. Era însă pregătit sufletește a înfrunta orice suferințe l-ar mai aștepta. În ajunul retragerii spre Moldova, a rugat — în București — pe unul din șefii statului maior aliat să comunice Generalului *Berthelot* că *încrederea Sa în izbândă*

¹⁾ *Ion I. C. Brătianu: România și chestiunea Orientului. Reflecțiuni, Considerațiuni și Amintiri. Conferință ținută la Ateneul Român în 1927 și publicată de Universitatea liberă. Războiul neatârnat 1877—78 — Buc. 1927 pag. 111—112.*

e neclintită și că nu regretă nimic¹⁾. Când apoi, după lupta dela Argeș, Regele a trebuit să-și părăsească Capitala și să ia drumul pripegiei spre Moldova, s'a oprit un moment la Buzău. Era în plin calvar un Rege, armata și țara. Norii de la sondele de petrol aprinse întunecau lumina zilei. Vorbind atunci cu un colonel francez, Marele Rege i-a spus: „Vezi, Colonele și arăta spre Ploești de unde venia fum și miros greu și spre drumurile pline de refugiați. Dacă din nou mi s'ar cere acest sacrificiu, l-aș face cu inima liniștită, căci știu că din el vor răsări zile mai bune pentru neamul meu și pentru civilizație“. Așa a fost. Au ieșit zile bune pentru România și pentru civilizație! Și așa se explică numeroasele pilde de eroism a celor mici, căci exemplul de sacrificiu pleca de sus, dela Regele Țării și prin ofițeri s'a transmis până la cei mulți — la sutele de mii de soldați — la acei eroi necunoscuți, al căror simbol se odihnește la București.

Spre toți acești *Eroi*, cunoscuți și necunoscuți, se înalță inimile noastre, astăzi mâine și totdeauna! În sufletele noastre păstrăm și vom păstra veșnic vie amintirea sacrificiului vieții lor, iar noi și mai ales voi generația de mâine, avem datoria să păstrăm cu sfințenie moștenirea lăsată de *Eroi*: România întregită.

Dumnezeu să-i odihnească cu dreptii!

---

¹⁾ *Stefan Metes*: Regele Ferdinand al României — Cluj, 1925 — pag. 55.

8 Iunie ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI,

Incepând cu anul acesta, o nouă sărbătoare se adaugă sărbătorilor noastre naționale. Înainte de a ne despărți pentru vacanța cea mare, ne vom aduna de azi înainte în fiecare an — la 8 Iunie — spre a ne îndrepta gândurile către *Acela* care din naștere a fost sortit să conducă destinele acestui neam, către iubitul nostru Rege *Carol al II-lea*. Ziua de 8 Iunie va fi prăznuită de azi înainte ca una din zilele mari ale Dinastiei și Poporului nostru, căci în această zi, în anul trecut, s'a legat firul întrerupt timp de patru ani în succesiunea normală la tronul țării. Va fi această dată de 8 Iunie ziua restaurației, sau *stabilirea ordinii legale*.

Nu este în căderea noastră, iubiți școlari, să judecăm motivele care au făcut pe Regele nostru să renunțe un timp la drepturile Sale. Noi, în această zi, ne-am adunat și ne vom aduna și în viitor spre a ne bucura de reîntoarcerea în țară și suirea pe tronul glorios al Înaintașilor Săi a M. S. Regelui Carol II. Cât a lipsit din țară, a fost mereu dorit, căci El nu lipsea din sufletele noastre. Fusesse crescut să ne fie Rege și când țara L-a chemat, n'a întârziat să vină pe aripile văzduhului, punându-și în primejdie viața Sa regală. Il chemau aici, pe pământul țării, amintirile copilăriei, credința și limba poporului nostru care erau credința și limba Sa, Il chemau drepturile Sale și dorința de-a duce la o soartă mai bună Neamul românesc întregit.

La 3 Oct. 1893, ziua în care S'a născut în Castelul Peleş din Sinaia M. S. Regele, Unchiul Său — bătrânul și înțeleptul Rege Carol I — a adresat țării un manifest în care între altele spunea:

„Un prinț născut pe pământul României, crescut în mijlocul Națiunii peste care într'o zi va fi chemat să domnească.

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Liceul S. P. U. în 8 Iunie 1931.

este legătura cea mai puternică între Dinastia mea și această scumpă țară... Nu mă îndoiesc că bucuria Familiei mele va fi sărbătoarea întregii națiuni. Pe prințul nou născut îl incredințez poporului meu iubit..."

Și prințul nou născut a crescut apoi mare, înconjurat de grija și dragostea Părinților și a Unchilor Săi și ca speranță a visului de *unire*, în care poporul nostru a crezut cu încăpăținare. Din fragedă copilărie s'a legat cu întreaga ființă de neamul românesc: „*Eu am crescut în mijlocul vostru — spunea Majestatea Sa anul trecut cu prilejul proclamării Sale ca Rege — hrana Mea sufletească a fost hrana sufletului vostru, durerile voastre au fost durerile Mele, idealurile Neamului Meu au fost idealurile Mele...*“

În adevăr, întreaga Sa instrucție și educație, M. S. Regele Carol II și-a făcut-o în țară. Ca școlar a cetit mult și cu multă pasiune literatura noastră. De tânăr s'a identificat în totul cu obiceiurile noastre.

„Când era mai tânăr — spune d. Iorga — a cerut odată la Institutul Oteteleșanu lui I. Slavici mămăligă și a jucat dansuri populare cu avântul unui flăcău care nu știe ce-i aceea Curte. La orice prilej se arată o fire deschisă, vișoae, doritoare de a ști lucruri și de a cunoaște oameni..."

Iar profesorul Gh. Adamescu, amintindu-și de fostul școlar Carol și de temeinica educație națională ce I s'a dat spune: „Am putut constata că gândul încheșării într'una a poporului român era bine precizat în mintea Școlarului meu. Când un copil de 15—16 ani îți povestește viața rătăcitoare a lui Șincai și simți că în glasul său tremură lacrima,... când cetește pagini din cuvântarea lui Bărnăușiu, căutând să redea cum își închipue El frumusețea unor vorbe de inimă sau profetice, nu te mai poți îndoii că în sufletul Lui e o convingere care se plămădește..."

Un moment important și emoționant din viața de școlar a Regelui nostru a fost însă, iubiți școlari, atunci când El a terminat învățământul secundar. În prezența Regelui Carol I și a întregii Comisiuni examinatoare s'a ținut examenul de bacalaureat sub președinția profesorului C. Litzica. A fost un examen pe care tânărul prinț l-a trecut în condițiuni strălucite. Apoi, după ce examenul a luat sfârșit, președintele s'a adresat Regelui Carol I în cuvinte pline de mulțumire pentru

activitatea de școlar a Prințului: „...Ani de-arândul — spune C. Litzica — am avut înaintea noastră acelaș copil vioiu și zglobiu. Zi după zi puteam vedea cum răsare și crește tot mai frumoasă și vigoasă planta de preț care este sufletul unui copil ce se deșteaptă și năzuește spre viață... Ceasurile de lecțiuni nu mai erau pentru noi ceasuri de muncă, ci ceasuri de senină mulțumire sufletească și veșnic ni le vom aminti cu duioșie, ca pe cele mai frumoase ale vieții noastre....” Și adresându-se prințului absolvent al cursului secundar I-a ținut acest duios cuvânt de despărțire:

„Măria Ta! Eras copil când te-am cunoscut; astăzi ești un tânăr în floare. Multe schimbări s'au făcut în acest răstimp în ființa Măriei Tale, dar între ele este una la care și noi am contribuit cu din-prisosul gândului și al inimii noastre. Ceasurile petrecute împreună la masa de lucru de la Cotroceni, unde uitasem și cine ești și ce sântem, ceasurile în care, când cu binele, și când cu răul, te indemnăm ori te siliam la lucru, pentru Măria Ta erau oare de lecții, pentru noi însă erau oare de zbucium fericit, căci simțiam că se desprindea mereu câte ceva din ființa noastră sufletească spre a se alipi de ființa Măriei Tale. Noi Te privim astăzi ca pe făptura noastră, și ni ești drag și Te iubim cum orice om își iubește rodul sufletului. Astăzi ne despărțim. Vei merge, firește, înainte cu învățătura, și-Ți dorim să ai parte de sfătuitoari cât de buni și destoinici; dar mai presus de toate-Ți urăm să ai parte de sfătuitoari cari să Te iubească așa cum te iubim noi. Cu această pirghie a dragostii fii sigur că vei izbândi. De aceia astăzi, la despărțire, îți strigăm cu toată puterea: Să fii iubit și să biruiești, și izbânda Măriei Tale va fi și fala și răsplata noastră.

Iar, ca o slabă amintire a zilei de stăzi, Te rugăm să primești acest mic dar, cătînd, nu atât la valoarea darului, cât la inima dăruitorilor“.

Darul ce i s'a dat Prințului era o statuie a poetului clasic Horațiu. Regele Carol I I-a vorbit tânărului prinț arătând că ziua aceea este „o dată solemnă” și că s'a încredințat că a desfășurat „o muncă sârguitoare pentru a învăța bine“. Adresându-se apoi profesorilor, Regele Carol I le-a adeseat următoarele cuvinte scurte, dar bine simțite:

„Vă mulțumesc călduros de grija și munca pe care ați închinat-o spre a da o învățatură solidă iubitului Mieu stră-

nepot. Eu vă răspund că ați împlinit datoria voastră cu dragoste și credință și că ați pus astfel o temelie trainică învățaturii sale.

Am toată încrederea că ea va da mai târziu roadele dorate, pe care Eu nu le voi vedea, dar știu că vor fi spre binele Țării.“

După aceste cuvinte, care au mișcat profund pe toți cei prezenți, Regele Carol I a îmbrățișat pe prințul Carol, dându-I voe să mulțumească profesorilor Săi. Și Prințul le-a mulțumit cu adâncă simțire precum urmează:

„Iubiți Profesori,

Astăzi, în ziua în care încheiem opt ani de muncă comună, țin mai înainte de toate a vă mulțumi pentru neîncetata osteneală ce v'ați dat pentru învățătura unui elev adesea foarte leneș.

Acest frumos dar ce-mi oferiți în această zi, îmi va rămânea ca o veșnică amintire a acestei d'întîiu epoce a tinereței Mele, atât de bogată în învățături. Epoca aceasta, cu toate micile ei miserii, va fi una din cele mai fericite ale tinereței Mele. De sigur că în acest răstimp mult ne-am plictisit împreună — după cum spunea d. Marin Dimitrescu, — dar orice umbră neplăcută va fi ștearsă de luminile ce mi le-ați dat. De la d-voastră am învățat multe din cele ce-mi vor trebui în viață; dar m'ați învățat pe lângă acestea încă două lucruri, ce-mi vor folosi și mai mult în viitor: iubirea de graiu și iubirea de neam.

Privindu-vă pe toți întruniți aici împrejurul meu, constat cu cea mai adâncă mîhnire că lipsește unul, pe care nemiloasa moarte l-a răpit încă tinăr și verde din mijlocul nostru.

Ion Cionca a fost acela care a început opera; d-voastră sînteți acei cari ați dus-o la un bun sfîrșit. El a fost întîiul care m'a făcut să simt frumusețile limbii noastre, el a fost întîiul care, arătându-mi nenorocirile trecutului, m'a făcut să prețuiesc frumuseța zilelor de azi.

O tu, prea-iubit dascăl! Primește astăzi prinosul meu de recunoștință pentru adâncă iubire de țară cu care m'ai însuflețit. Tie îți voi fi veșnic recunoscător, căci tu ai fost întîiul care mi-ai grăit de basmele și vitejiile Românilor.

„Și, acum, d-lor profesori, simt o mare fericire privind această statueta, care înfățișează pe *Horatîu*, drept simbol de gândire și iubire de neam. De câte ori voiu privi darul d-voastră, îmi voiu aminti frumosul timp petrecut împreună și el va fi pentru mine un imbold la muncă și datorie. Incă odată vă mulțămesc din tot sufletul mieu!”

Dar, iubiți școlari, ar fi necomplete puținele date din viața de școlar ce le-am arătat aici, dacă nu v'aș spune că Prințul a fost și un foarte mare iubitor al plaiurilor și munților noștri. Excursiunile ce le-a făcut în acest timp n'au însemnat însă numai petrecere, ci și un interes deosebit pentru flora munților noștri. În herbarele bogate și îngrijite ale Prințului școlar, s'au putut vedea alături de plante cunoscute și specii noi, descoperite de Prințul Carol și pe care *Zach. C. Panțu* le amintește în studiul „*Contribuțiune la flora Bucegiilor*“, publicat în *Analele A. R. secția științifică XXIX*. „Nemărginit de mare fu bucuria noastră — serie *Zach. Panțu* — când văzurăm printre plantele adunate dt *A. S. R.* în anul trecut 1906 o nouă specie de *Geranium*, pe care, dedicând-o regelului descoperitor am numit-o *Geranium Caroli Principis*...”

Paralel cu activitatea de militar, pe care Prințul o începuse cu doi ani înainte de-a termina studiile liceale, pe Prințul Carol îl întâlnim la Universitate, urmând cursul de istorie al *Dlui prof. Iorga* timp de un an de zile. *Di Iorga* remarcă râvna deosebită ce-a observat-o în tot timpul cursurilor și la sfârșitul acestor cursuri l-a salutat pe vlăstarul regal, urându-i succes desăvârșit la studiile de tehnică militară spre care se îndrepta:

„De acum înainte, Principe Carol, nu vei mai fi ascultătorul acestor cursuri. Plecând pentru studii speciale de tehnică militară, nădăjduiesc că nu ne vei uita cu totul și că, în ceasurile de reculegere, când simțirile cele mai scumpe, ideile cele mai temeinice răsar pentru a stăpâni singure sufletul, vom avea și noi, cu toți — profesori, cari am dat tot ce am putut, studenți, cari te-au înconjurat cu o tăcută, dar caldă, iubire tinerească — partea noastră de amintiri”¹⁾.

De numele Regelu nostru se leagă, iubiți școlari, în afară de străduințele excepționale de școlar și student și acele de

¹⁾ *N. Iorga*: Prințul Carol. Mărturii pentru cine nu-l cunoaște și totuși îl judecă. Iași 1918, p. 16—27.

militar și de cercetaș. De numele Prințului Carol al României va rămâne legată pe totdeauna marea instituție a cercetășiei. Cu o grijă care îl urmărea și noaptea, a fixat rolul și idealul cercetășiei în țara noastră, stăruind ca întâiu de toate cercetășia să formeze caractere!

Ca militar, războiul pentru întregirea Neamului îl găsește pe Prințul Carol cu o experiență destul de veche. Făcuse campania din 1913 în Bulgaria cu gradul de căpitan. În momentul declarării războiului din 1916 avea gradul de colonel și comanda *Regimentul 70 Infanterie*. Simțindu-se nevoia unui corp special pentru războiul în munți, în 1917 a luat ființă *Regimentul Vânătorilor de Munte* al cărui comandant fu numit Prințul Carol. Soldații, ofițerii și Comandantul s'au purtat cu o bravură legendară în luptele ce s'au dat pentru apărarea văii Trotușului.

Botezul de sânge l-a primit bravul regiment al Prințului Carol la cota 772, numită *Cireșoaia*, care domina valea Trotușului spre Vest...

Acestea sunt, iubiți școlari, unele momente din viața M. S. Regelui Carol II, momente care ni-l înfățișează încă de tânăr ca român desăvârșit și stăruitor muncitor în toate domeniile.

Dacă adăugăm apoi la aceste însușiri excepționale cu care natura a înzestrat sufletul Regelui nostru și *originea strălucită a Dinastiei* din care face parte, vom vedea că pe tronul Țării noastre se află un monarch care prezintă cele mai serioase cheazășii că viitorul Neamului românesc este încredințat unui Cărmuitor înțelept.

Prin ilustrul său Părinte *Regele Ferdinand I* întregitorul României, M. S. Regele Carol II este descendentul direct al *Familiei Hohenzollern* — ramura *Sigmaringen*, de la isvoarele Dunării. „De acolo — spune d. Iorga — în spre *Rinul-de-sus*, în care se amestecă rasa germană cu Celții din Galia și cu puternicile urme ale romanității care pe vremuri cuprinsese toate aceste părți“.

La începutul sec. XIX ținuturile renane cad sub influența directă a lui Napoleon Bonaparte. În acest timp Hohenzollernii ajung în strânse legături de rudenie cu familia lui Napoleon I, prin căsătoriile numeroase puse la cale de marele împărat spre a lega această familie de politica sa imperială. Prin

aceste legături de rudenie, sângele *latin* se adaugă la cel germanic al Hohenzollernilor. De vechimea acestei familii e destul dacă amintim de *Frederich de Zollern*, un străbun al Regilor noștri, care a luptat alături cu Mircea în 1396 la Nicopole.

Prin *M. S. Regina Maria*, Augusta-I mamă, *M. S. Regele Carol II* se coboară din familia regală engleză și din *Romanovi*, căci *M. S. Regina Maria* e fiica celui de al doilea fiu al Reginei *Victoria* a Angliei, Principele *Alfred* duce de Edinburg, care se căsătorește cu Marea ducesă *Maria*, fiica împăratului Rusiei *Alexandru al II-lea* conducătorul armatei rusești în războiul din 1877—78, la care a luat parte și România, cu Domnitorul *Carol I*.

Iată deci că pe câmpurile de luptă din Bulgaria au luptat alături doi înaintași străluciți ai Regelui nostru: străbunicul după mamă, Împăratul *Alexandru II* și unchiul după tată, Domnitorul *Carol I*.

Ca nepot al luptătorilor pentru independența României și ca fiu al Regelui întregitor de neam, Regelui *Carol II* îi revine greaua misiune de a așeza România întregită pe bazele solide ale propășirii și siguranței. El va trebui să se îngrijească de desvoltarea și întărirea armatei, de luminarea poporului, de întărirea sănătății neamului printr'o bună orânduire sanitară și de regenerarea morală prin biserică și școală.

Este acesta un program de muncă care cere multă perseverență și patriotism și care, prin prezența în fruntea țării a Regelui *Carol II* avem nestrămutată credință că va fi dus la bun sfârșit. Numai Domnul să ni-L păzească și pentru aceasta o țară întregă își îndreaptă azi gândurile spre Pronia cerească și-i imploră binecuvântarea pentru Domnia Regelui *Carol II*.

Noi terminăm cu Cuvintele Bisericii strămoșești:

„Ține-L, Doamne, întreg, sănătos, îndelung domnind, drept îndreptând cuvântul dreptății; biruință asupra protivnicilor dăruiește-I și cu crucea ta păzește pe poporul tău!

Să trăiască Regele Carol II, Trăiască Familia Regală, Trăiască România!

La moartea lui I. G. Duca ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI,

Anul 1934 a început — pentru toți cetățenii acestei țări — cu o mare durere. Primul ministru al țării — *Ion G. Duca* — a fost asasinat mișelește, răpus de gloanțele unui ucigaș, gloanțe trase pe la spate noaptea, în 29 Decembrie 1933, pe peronul gării Sinaia.

E cunoscut faptul. Vinovații, prinși, își vor lua pedeapsa după legile țării, legi prea blânde pentru crime de cruzimea celei dela Sinaia. Căci asasinatul dela Sinaia — asasinat, după cum am spus, de o cruzime fără margini — e unic în anele politice ale României moderne. E adevărat că de mult, sub domnia lui Vodă Cuza, a mai căzut sub lovitură de glonț primul ministru de atunci **BARBU CATARGIU**. Dar cele aproape trei sferturi de secol ce s'au scurs de atunci părea că au stins astfel de moravuri din viața politică a țării. Apoi, atunci, asasinatul avea o explicație: prin moartea lui Barbu Catargiu urma să triumfe o reformă de înaltă morală socială și anume *împroprietărirea dela 1864*. Era un interes de viață pentru România mică.

„Pentru mine — spune *d. prof. A. Lapedatu* — Barbu Catargiu a fost victima nu numai a credințelor sale nestrămutate și a caracterului său inflexibil, dar și a rătăcirii în care se găsea cu aproape întreaga clasă socială din care făcea parte, crezând că noul Stat român se poate organiza, consolida și desvolta pe alte temeuri, decât acele pe care le impuneau spiritul timpului modern și necesitățile de viață în acest spirit ale poporului român, — adică pe o structură și întocmire în sens conservator și reacționar și prin menținerea mai departe a maselor țărănești în servitute, sărăcie și ignoranță.

¹⁾ Cuvântare ținută școlarilor dela Liceul S. P. U. în ziua de Ianuarie 1934.

Rătăciră această a plătit-o din nenorocire și pentru toți cei ce credeau ca dânsul, cu viața. Căci evident, așa cum zicea Mihail Kogălniceanu, 2000 de boieri, adică de mari proprietari, nu fac o nație și, cum putem adăuga noi astăzi, nici pe acești 2000 de boieri nu se putea clădi România, așa cum s'a clădit ea pe milioanele de săteni eliberați de sub clacă și împroprietăriți pe brazdele muncite de veacuri, prin actul de autoritate, de dreptate și de iubire săvârșit de Cuza-Vodă și marele său sfetnic Mihail Kogălniceanu la 1864¹⁾.

Astăzi însă, în fața morții năprasnice a fostului prim ministru Duca stai uluit și te întrebi ce înțeles să-i găsești? Ideea națională, în numele căreia demagogii fac atâta paradă? Dar cine, mai mult decât el, a luptat pentru această idee? Omorul de pe peronul gării Sinaia va rămâne calificat pentru totdeauna, ca o mișească răzbunare politică, ce a răpit țării pe unul din cei mai buni fii ai ei, pe bărbatul de Stat spre care se îndreptaseră în aceste vremuri grele toate nădejțile: atât ale prietenilor cât și ale dușmanilor.

Paginile ce s'au scris din prilejul acestei tragedii, atât la noi cât și în străinătate, rămân mărturia mării pierderi pe care a încercat-o țara noastră. Sunt nenumărate aceste mărturii scrise și ne-ar trebui zile întregi să le urmărim. Vom spicui însă dintre ele numai pe acelea cari ne arată mai deslușit, marile calități ale primului ministru defunct și desinteresarea totală de persoana sa pe care a jertfit-o întreagă pentru liniștea acestei țări.

Cât de mult punea Ion Duca interesul țării deasupra persoanei sale, ne-o spune un prieten al lui, fostul ministru C. Xeni. Dl Xeni l-a vizitat pe regretatul prim ministru în ziua de 27 Decembrie 1933, la locuința din București. L-a găsit singur, cetind o carte nou apărută. Era liniștit deși primise numeroase scrisori de amențiere dela dușmanii săi. La întrebarea ce i-a pus dacă s'au luat măsuri serioase pentru paza lui, Duca a răspuns:

— „Nu știu dacă s'au luat măsuri. Imi este indiferent ce va fi cu persoana mea. Eram dator pentru salvarea țării să fac ce am făcut. Am conștiința că mi-am împlinit datoria“.

¹⁾ Alex. Lapadatu: În jurul asasinării lui Barbu Catargiu, (Iunie 1862) în M. S. I. ale A. R. Seria III tom. XIV Mem. 7, Buc. 1933. pag. 28.

Și după o pauză — spune d. Xenii — I. Duca continuă: „Poate voiți pieri. Dar ce importă! E riscul sarcinei de a guverna...” „Cine ar fi crezut — continuă autorul rândurilor de mai sus, că peste 48 de ore sângele său generos va stropi pietrele unui peron de gară¹⁾).

Desinteresarea de viața proprie e veche la I. G. Duca. Deși a ajuns ministru de tânăr, la 34 ani numai, el a rămas om sărac. În București, a stat cu chirie până la sfârșitul vieții. C. Argetoianu scrie despre Duca că era altruist cum nu a mai cunoscut pe altul și că a murit sărac și respectat — exemplu rar în lumea politică din țara noastră... „E păcat de el, dar e păcat și de noi și țară...”²⁾

Dl Dinu Brătianu, urmașul lui Duca la președinția P. N. L. spune că *Duca a murit în apoteoza de martir*. Iar publicistul G. D. Mugur, în cuvântarea sa ținută la Radio în seara de 2 Ian. 1934, — după înmormântare — spune că „*Duca a servit ideea de ordine și a murit pentru ea... A crezut într'un principiu moral și a murit pentru el... A trăit fără gest agresiv, totdeauna bun, fin, nobil și stăpânit. Rămâi înmărmurit în fața acestei tragedii... A fost un cutremur al sufletelor, țara și lumea au plâns... Nu m'ar mira — termină G. D. Mugur cuvântarea sa — să văd izbucnind raze în jurul lui. Murind, el a intrat în calendarul sfinților patriei, alături de mucenicii ei și a rămas chiagul care nu lasă să se destrame neamul*”.

Scriitorul cunoscut Ion Minulescu scrie: „*Moartea lui Ion G. Duca mi-a amuțit gura și mi-a crispat degetele, ca și cum unul din gloanțele asasinului m'ar fi atins pe mine...*” Și așa, rândurile cari condamnă odiosul atentat continuă și din ele răsare icoana marelui dispărut — a celui mai de aproape colaborator a lui Ion I. C. Brătianu. Când Duca a intrat în partidul condus de Ionel Brătianu, acesta i-a spus cuvinte ce-au fost par'că o tristă profeție a sorții sale tragice, dar care i-au dat și tăria hotărârilor mari:

„*Sunt cu totul caracteristice — ne spune regretatul prim ministru Duca în cartea sa „Portrete și Amintiri” — cuvintele pe cari mi le-a spus Ion I. C. Brătianu când în Aprilie 1907*

¹⁾ C. Xenii: Amicul meu Duca. În „Adevărul Literar” din 14 Ianuarie 1934, pag. 3.

²⁾ C. Argetoianu. În amintirea lui Duca. „Adevărul Literar” din 14 Ianuarie 1934, pag. 1.

m'am înscris în partidul național-liberal. Pe când toți ceilalți fruntași și amici m'au întâmpinat cu felicitări, cu laude și mi-au împărtășit bucuria lor de a mă vedea luptând alături de ei, el singur, deși avea pentru mine o veche afeecțiune mi-a spus:

„Te-ai gândit bine înainte de a te fi hotărât la acest pas? „Căci de obicei lumea se avântă în politică cu inima ușoară, „nu-și dă seama pe ce grea cale pornește când se consacră „treburilor publice. Politica îți poate da din când în când „satisfacții și onoruri; dar pentru un om iubitor de țară și „conștient de răspunderile sale, politica este un șir neîntre- „rupt de griji, de jertfe, un drum pe care ești sortit să culegi „mai multă nedreptate decât răsplată. Ți se va părea poate „curios că îți vorbesc așa. Dar mă simt dator, spre deosebire „de alții, să te previn despre ceea ce te așteaptă. Desigur, sunt „fericit că de aci înainte vom lucra împreună, dar încă odată „te întreb dacă te-ai gândit bine la toate acestea și dacă te-ai „pregătit sufletește ca să înfrunți încercările fatal legate de „orice activitate politică în înțelesul adevărat și înalt al cu- „vântului“.

De câte ori în acești 23 de ani, versii spune I. G. Duca — semnificația adâncă a acestor vorbe — imaginea credincioasă a concepției lui Brătianu despre politică — nu a răsunit profetic în sufletul meu!)

Viața lui Ion Duca a fost, iubiți școlari o viață de perpetuă muncă. S'a născut la 20 Dec. 1879 în București unde și-a făcut și primele studii — Liceul superior l-a făcut la Sf. Sava — având colegi între alții pe scriitorul Gala Galaction și pe directorul nostru d. Vladimir Ghidionescu. Terminând liceul în 1897, a luat bacalaureatul plecând apoi la Paris. În 1899 a avut marea durere de-a pierde pe tatăl său. Era numai de 20 ani. Ca să-și sporească mijloacele materiale cari erau mai mult decât reduse, a scris la „Universul“ — condus pe atunci de Luigi Cazzavillan — „cronica externă“ primind pentru activitatea sa ziaristică 10 lei de articol²⁾. Dela Paris s'a întors cu titlul de doctor în drept și a ocupat pentru scurt timp un loc de magistrat. În 1907 când a intrat în politică, i s'a în-

¹⁾ I. G. Duca: Portrete și amintiri, ed. III. București 1933, pag. 37—38.

²⁾ „Universul“. An. 51 No. 1 din 1 Ianuarie 1934.

credințat direcția Centralei Băncilor populare, fiind tot timpul un neprețuit colaborator al marelui ministru *Spiru Haret*. În acelaș an — 1907 — a intrat în Parlament, din care a făcut parte fără întrerupere până la moarte, fiind ales și în opoziție. Ca politician, Duca s'a distins în problemele de politică economică și socială și în cele de învățământ. În 1914 ajunge pentru prima oară ministru în guvernul Brătianu la dep. instrucțiunii. De atunci, în imediata apropiere a primului său ministru — fiind confidentul lui — Duca a participat la toate actele mari naționale din epoca noastră. A fost pe rând ministru la agricultură și domenii, pregătind și înfăptuind improprietărirea. În 1924 a trecut la externe, însoțind în această calitate pe Regele Ferdinand și M. S. Regina Maria în călătoria Lor la Paris și Londra.

În 1927 a fost ministru de interne, iar din 1931, după moartea lui Vintilă Brătianu, fu proclamat președintele Partidului Liberal pe care l-a condus până în momentul când, ca Prim ministru al Țării, Ion Duca a căzut — cum spune cunoscutul ziarist *C. Bacalbasa* — pe frontul unei mari bătălii¹⁾.

Dar Ion Duca n'a fost numai un mare om politic. El s'a dovedit și un distins orator și totodată un talentat scriitor. Paginile lăsate de el în cartea „Portrete și amintiri“ sunt și vor rămâne neîntrecute. Iată de pildă un fragment de amintire despre *I. I. C. Brătianu*:

„Am scris, și cândva se vor publica, — spune Duca — multe scene privitoare la frământările sufletești ale lui Brătianu în timpul neutralității și războiului, scene care toate sunt spre marea cinste a sufletului său de om și a patriotismului său de bărbat de Stat.

Dar Țiu să reamintesc azi cuvintele pe cari mi le-a spus câteva zile înainte de a intra în războiu, fiindcă cred că ele mai mult decât oricare altele pot caracteriza conștiința lui Brătianu.

Tratatul de alianță era iscălit, data declarării războiului era fixată, ultimele pregătiri erau terminate. Secretul era atât de bine păstrat încât mai nimeni, afară de mine, nu știa cele ce se vor petrece peste câteva zile. Pe o seară minunată

¹⁾ *Constantin Bacalbasa*: Dela Barbu Catargiu la I. Duca, în „Universul“. An. 51 No. 4, din 5 Ian. 1934.

de lună mă întorceam cu Brătianu în automobil dela Buftea. Pierduți în gândurile și grijile care ne copleșeau, tăceam și el și eu. Mașina înainta cu mare iuțeală spre Bucureștii ale căror lumini se și zăreau în depărtare. Când, deodată, întrerupând prelungita noastră tăcere, Brătianu îmi spune brusc, cu o voce plină de emoțiune: „Cunoști bine istoria lui Cezar Borgia?“ Surprins, i-am răspuns: „Nu tocmai. Dar de ce această stranie întrebare?“ Și fără să țină seamă de cuvintele mele, ca și cum ar fi vorbit singur cu el însuși, Brătianu continuă: „Da, Cezar Borgia n'a fost un simplu aventurier, cum s'a crezut atâta vreme. Cezar Borgia a fost un mare cap politic. De fapt, el este adevăratul precursor al unificării italiene. „Panurile lui erau grandioase și probabil că ar fi reușit. „Din nenorocire, i-a scăpat un lucru în pregătirile sale. N'a prevăzut că tatăl său, Papa Alexandru al VI-lea, va muri, „pe când el nu va fi la Roma. Și aceasta a fost de ajuns, pentru ca toate prevederile lui să se prăbușească, pentru ca el „să fie învins, obligat să se expatrieze și pentru ca secole „întregi lumea să-l considere ca un simplu depravat și ca un „aventurier de rând.“

În liniștea nopții ascultam fără a-l întrerupe acest uimitor monolog: „Amintirea lui Cezar Borgia mă obsedează de câțva „timp zi și noapte. Și eu cred că m'am gândit la toate, că am „prevăzut totul, că nu am lăsat nimic la voia întâmplării. Caut „mereu să văd ce mi-a putut scăpa. Nu găsesc. Dar știi eu? „Poate că mă înșel, poate că totuși am uitat să prevăd ceva. „Hotărit, amintirea lui Cezar Borgia mă urmărește.“

Generațiunile viitoare vor aduce desigur cu emoțiune omagiul ce se cuvine acestei înalte scrupulozități și vor recunoaște că Brătianu a prevăzut tot ce se putea prevedea și că în dragostea lui de neam a făcut tot ce se putea face.

Răspunderile restriștilor suferite, posteritatea le va atribui, cu imparțialitatea cuvenită istoriei, acelor care le poartă într'adevăr. Din nopțile de chin, din zbuciumul sufletesc al lui Brătianu, se va desprinde însă și mai luminos, pentru cei cari vor să vadă, nota profund omenească și atât de mișcătoare a acestui mare român⁽¹⁾).

¹⁾ Portrete și amintiri, pag. 39 și 40.

Sufletul bun al lui *Take Ionescu* ni-l zugrăvește Duca în aceeaș carte (pag. 72—76). Și amintirile și portretele lui se continuă în afară de cele din această carte, despre Regele Carol, Regina Elisabeta, Regele Ferdinand, etc. Dar și amintirile altora despre Duca sunt duioase și ne desvăluie alesele lui calități sufletești. O caracterizare a sufletului lui Ion G. Duca ne-o face *Mihail Lungianu* într'un articol foileton din ziarul „Curentul“ dela 17 Ian. 1934. Scriitorul *Mihail Lungianu*, în articolul său, scrie între altele și cuvintele următoare pe cari le cred ca cele mai potrivite pentru a încheia vorbirea mea despre Marele dispărut:

„N'am cunoscut barbat politic mai ordonat, mai liniștit, mai blând, mai milos ca el...

„Asculta și ajuta pe oricine, fără să întrebe dacă e de credința (politică) a lui, ori nu. Ceva mai mult, își respecta prețuia și hărăzia cu dreptatea sufletului lui distins și pe adversari. Rar creștin, care să fi pus în practică, ca Ion Duca preceptul mântuitorului: „Dacă iubiți numai pe cei cari vă iubesc pe voi, ce răsplată mai așteptați? Nu fac oare așa și vrăjmașii voștri?...

„Nu s'a gândit o clipă la părțile materiale ale vieții, n'a avut legături cu oameni interesați, n'a patronat nici o afacere. Trăia în sferele senine ale idealismului. Și tocmai sufletul acela feciorelnic și capul lui de visător au trebuit să sufere sguudirile unei agresțiuni fără seamăn și cu totul nemeritată! A fost întocmai ca paratrăznetul care în timp de furtună atrage la el fulgerele, ca să mântue de flacări clădirea...

„Pentru amintirea lui Ion G. Duca nu va fi destul întruchiparea în bronz a chipului blajin și gânditor, alături de înaintașul pe calea martiriului *Lascăr Catargiu*, ci va trebui să fie turnat în icoană care să nu lipsească din orice colibă și să fie purtată, pentru ca deapururi în sufletele **Românilor** de pretutindeni numele lui să umezească buzele tuturor fiilor acestei țări în clipe de sbucium și de reculegere acum și în veac de veac“.

Da, iubiți școlari, viața lui Duca — după cum am văzut — poate servi de icoană tuturor. Viața lui este exemplu a muncii de fiecare zi; a ridicării prin merite personale la marele post de răspundere unde a căzut. Este exemplu de cinste,

de mare și aproape fără comparație cinste. A fost ministru mai mult de zece ani și a murit sărac, neînchipuit de sărac!

Este exemplu de modestie, exemplu de bunătate, exemplu de iubire de aproapele în adevăratul înțeles biblic. Este viața lui exemplu de viață închinată țării. *Duca este exemplul celui mai înalt patriotism.* La cea de-a doua răscruce a istoriei noastre politice, când curente nesănătoase își făcuse loc și tindeau să anarhizeze țara îndreptând-o spre prăpastie sigură, I. G. Duca — din încrederea poporului și a Regelui — a pus cu energie mâna pe cârmă și a îndreptat Țara pe calea mântuirii. Crima dela Sinaia ni l-a răpit însă pe Ion Duca la vârsta când mult bine putea să mai facă țării! Blestemați să fie criminalii cari au pus la cale mișeleasca moarte! Durerea care a apăsât sufletul țării întregi să-i urmărească mereu acolo în temnița pe care singuri și-au deschis-o. Iar pe marele și bunul patriot Ion Duca, Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii! Istoria îi va păstra amintire veșnică și recunoscătoare.

Regele Albert I. al Belgiei ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI,

România, țară legată cu Belgia prin origină și prin suferințele comune din marele războiu, participă astăzi la doliul ei. Căci în această zi și la această oră, poporul belgian conduce la locul de veșnică odihnă pe cel mai mare Rege ce l-a avut, pe *Albert I.* Dar cum la acest popor, țara, națiunea și regele, prin durerile și bucuriile comune, au făcut un bloc ce împrejurările ultime l-au afia indivizibil, cred că nu se poate vorbi de rege fără a aminti de țară și de națiune — de istoria pe scurt a Belgiei — atât de crud încercată astăzi.

Belgia, regat cu o suprafață de 30.447 km², cam ³/₄ din suprafața Basarabiei noastre, are o populație de 7.650,000 loc. Pământul Belgiei e bogat. Solul și subsolul e semănat de numeroase cariere de ardesie și piatră de construcție, de huilă, zinc, plumb și fer. Agricultură e în floare, industria la fel. Numeroase canale străbat țara. Fiind atât de bogată, este explicabil numărul mare de locuitori pe care-l poate hrăni pământul.

Din punct de vedere administrativ, țara a fost și este împărțită în nouă provincii. Fiecare provincie este condusă de un guvernator și un consiliu provincial. Provinciile sunt împărțite în județe.

Belgienii — harnicii locuitori ai acestei înfloritoare țări — sunt un popor vechiu. Ii amintește Caesar, în memoriile sale despre războaiele cu Galii. De atunci încă s'au dovedit un popor de eroi. S'au opus cu îndârjire învaziei romane în Gafia nordică. După ce regele lor *Ariovist* a căzut — în anul 57 în. Hr. — ei au continuat să lupte încă 6 ani. până la 51 în. Hr. Sub stăpânirea romană *Belgii* au stat până în timpul migrațiunilor, când ajung sub Franci — în sec. IV. d. Hr. În tot acest timp ei își păstrează individualitatea. Sub fa-

---

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Liceul de aplicație al S. P. U. din Cluj, în 22 Febr. 1934.

milia Merovingienilor și apoi a Carolingienilor, au luat parte la faptele de arme ale acestora, iar după moartea lui Carol cel Mare, la desmembrarea imperiului, ei rămân în Lotaringia.

În evul mediu, când a triumfat feudalismul, ei s'au constituit în *Comitate* ca cele de Flandra și de Brabant. Apoi îi întâlnim pe Belgieni organizând celebrele comune *flamande*, cu armate proprii. Sfârșitul sec. XIV aduce însă o schimbare. Comunele din Belgia, ca și cele din Olanda, sunt unite sub numele de *Țările de jos*, pe care le conduce familia de *Bourgogne*, cu reprezentanți ca Filip cel Bun și Carol Temerarul. O căsătorie, cea a Mariei de Bourgogne cu Maximilian de Austria, duce Țările de jos în stăpânirea Casei de Austria sub care, locuitorii necatolici au avut de suferit persecuțiile religioase ale regelui Spaniei Filip II. Guvernatorul — ducele de Alba — exasperând poporul, s'a produs o revoltă care a dus la independența Țărilor de jos, dar numai în parte și anume 7 din provinciile de nord cari se vor numi *Provinciile Unite* (1579). Provinciile de Sud au continuat a rămâne sub Spanioli până în timpul lui Ludovic XIV, regele Franței.

În timpul acestui rege francez, Belgia a fost teatrul a numeroase incursiuni cari se termină cu pacea dela Rastadt — 1714. Dela această dată Belgia ajunge în stăpânirea Austriei. Împăratul Iosif II dorind a da o nouă organizare Belgiei, a nemulțumit poporul, care s'a răsculat. După 1795, Belgia ajunge sub dominație franceză și stă până la 1815 când, odată cu căderea lui Napoleon I, ajunge în puterea Congresului dela Viena, ca să hotărască de soarta ei. Congresul dela Viena a unit Belgia cu Olanda, sub vechia numire de regatul Țărilor de Jos. Dar această situație n'avea să dureze decât 15 ani. În 1830 Belgienii, în urma unei revoluții, se separă de Olanda. *Dela această dată, adică de acum 104 ani, Belgia intră în faza ultimă a istoriei sale politice.* În adevăr, odată cu triumful revoluției din 1830, s'a reunit la Bruxelles un Congres Național belgian (10 Nov.). Scopul acestui congres a fost: *alcătuirea și votarea unei Constituții definitive a Belgiei, alegerea unui suveran, recunoașterea acestui suveran de către Europa.*

Primul rege al Belgiei a fost *Leopold de Saxa Coburg*, german de origine, dar legat prin căsătorie și creștere mai mult de Anglia.

Fiind energic și inteligent, a devenit repede popular în noul regat belgian. Noua domnie a fost conturbată însă chiar dela început de regele Olandei, care nu înțelegea să piardă Belgia, dar prin intervenția Franței, chemată de noul rege belgian, se puse capăt invaziei olandeze și fu recunoscut noul regat și de Olanda, în 1838.

Pentru a se garanta independența Belgiei și prin aceasta echilibrul european, marile puteri au proclamat într'o conferință la Londra *neutralitatea perpetuă* a acestui stat. Puterile semnatare erau Anglia, Franța, Austria, Prusia și Rusia.

Cel dintâi rege al Belgiei, *Leopold I de Saxa Coburg*, a domnit 34 ani: din 1831—1865. Când s'a urcat pe tron era de 41 ani, așa că la moarte avea frumoasa vârstă de 75 ani. I-a urmat la tron fiul său din prima căsătorie *Leopold II* (1865—1909) care, din 1885, era și rege al unei însemnate colonii din Africa centrală, *Congo belgian*. Al doilea rege belgian a avut parte de o domnie de 44 ani. N'a avut însă norocul unicului fiu *Baudoin*, astfel că își luă ca moștenitor pe nepotul de frate *Albert* care, în 1909 s'a urcat pe tron sub numele de *Albert I*.

Albert I este regele care și-a sfârșit viața în chip tragic zilele trecute. Întâmplarea e cunoscută tuturor. O dau după o gazetă (*Universul An. 51 No. 50*).

Bruxelles 18 Febr. 1934.

„... Regele Belgiei a plecat cu automobilul spre a face o excursie la Marche des Dames. Suveranul era însoțit de un valet și avea intenția să facă ascensiunea stâncilor abrupte care se găsesc în regiunea aceasta.

Suveranul a lăsat pe valet să-l aștepte, adăugând că socotește că va lipsi cam o oră. Valetul văzând că suveranul nu se înapoiază după trecerea timpului prevăzut pentru înapoiere, a pornit să caute pe Suveran prin împrejurimi. Văzând că nu poate să-l găsească, valetul a recurs la ajutorul mai multor personalități care cunosc perfect acea regiune. Cercetările întreprinse imediat cu ajutorul mai multor voluntari și al jandarmeriei, au dus la descoperirea cadavrului regelui Albert.

Cadavrul a fost descoperit la ora 2 noaptea (ora 4 Buc.) în fundul unei prăpăstii, la poalele stâncilor Marche des Dames. Corpul a fost adus la Castelul Lacken“.

Astfel s'a sfârșit Albert I. Un sfârșit năprasnic!

Albert I s' născut la 8 Aprilie 1875, ca fiu al Principelui *Filip de Flandra* care era să domnească peste țările române dacă nu se opunea Napoleon III, și al *Mariei, Principesă de Hohenzollern*. Prin mamă este deci înrudit cu Dinastia noastră.

Albert I a avut o creștere simplă, căci părinții săi duceau o viață cu puțin diferită de a burghezilor. S'a căsătorit la 2 Oct. 1900 la München în Bavaria, cu ducesa Elisabeta de Bavaria. Din această căsătorie s'au născut trei copii: Principele moștenitor *Leopold*, duce de Brabant, *Charles*, conte de Flandra și *Marie José*, principesa moștenitoare a Italiei.

Viața simplă și neamestecul său în luptele politice au făcut din regele *Albert* cel mai popular suveran modern. Dar popularitatea lui a crescut mai ales în timpul marelui războiu. În 1914, calculele germane hotărîse sacrificarea Belgiei, pentru atacarea Franței prin Nord, unde nu era apărată.

În acest an e cel mai culminant moment din viața Regelui *Albert*. Germania, prin împuternicitul ei dela Bruxelles face cunoscut necesitatea atacului peste teritoriul Belgiei. Era în ziua de 2 Aug. când s'a notificat guvernului belgian această hotărîre și propunerile condițiilor în care urma să se execute. Guvernul Regelui *Albert* a răspuns însă că „*Guvernul belgian, dacă ar accepta propunerile ce-i sunt notificate, ar însemna să sacrifice onoarea națiunii și să trădeze obligațiile sale față de Europa*“. Dar Germania nu putea renunța la acest plan, fiind cel al Statului său major, care socotise că numai așa va putea termina mai curând cu Franța. Dela tribuna parlamentului german, cancelarul de atunci *Bethmann Holweg* îl justifica cu vorbele că „*necesitatea nu cunoaște legi*“. Crezând că populația va putea fi desolidarizată de guvern, în momentul când frontierele Belgiei au fost călcate s'a adresat poporului o *proclamație*. Generalul care o adresează e *von Emmich*, comandantul Armatei germane de Meuse.

„*Este spre marele meu regret — spune v. Emmich — că trupele germane se văd nevoite a forța frontiera Belgiei. Belgienii! Marea noastră dorință este de a se găsi mijlocul să se evite o luptă între două popoare care au fost amice până în prezent și chiar aliate.*

Amintiți-vă de Waterloo, când armatele germane au fost acelea cari au contribuit la stabilirea independenței și pros-

perităţii ţării voastre. Nouă ne trebuie drum liber. Distrugerile de poduri, tunele, drumuri de fer, vor fi privite ca acţiuni ostile.

Belgieni, voi veţi avea a alege. Eu sper însă că Armata germană de Meusa nu va fi nevoită a vă ataca. Un drum liber spre a ataca pe cel care vrea să ne atace e tot ceace noi dorim. Eu dau garanţii formale populaţiei belgiene că nu va avea nimic de suferit de ororile războiului; că noi vom plăti în monetă-aur cele trebuitoare, că soldaţii noştri se vor arăta cei mai buni amici ai unui popor faţă de care noi vom proba cea mai înaltă stimă şi cea mai mare simpatie.

Depinde de patriotismul şi înţelepciunea voastră a vă feri ţara de ororile războiului“.

Poporul însă era alături de rege şi guvern. În 5 Aug. 1914 când Germanii erau în faţa Liejului, Regele Albert I adresa „Proclamaţiunea Regelui către Armată şi Naţiune“, precum urmează:

Soldaţi! Fără nici o provocare din partea noastră, un vecin orgolios de forţa sa a nesocotit tratatele cari poartă semnătura lor, călcând pământul părinţilor noştri. Pentru că noi, demni de noi înşine, am refuzat a ne călca onoarea, Germania ne atacă. Dar lumea întreagă admiră atitudinea noastră loială. Stima şi respectul acestei lumi ne întăresc.

Glorie nouă, armată şi popor belgian! Sculaţi cu toţi înaintea inamicului căci voi luptaţi pentru libertate şi drepturile voastre încălcate. Ridicaţi-vă, Flamanzi... şi Voi Valoni dela Liege... Soldaţi! Plec din Bruxelles pentru a mă pune în fruntea voastră!

Albert¹⁾

Din ziua acestei proclamaţii, Regele Albert al Belgiei a rămas tot timpul în fruntea ostaşilor săi, primind cu drept cuvânt numele de „regele soldat“, căci suferinţele şi primejdiile l-au vizat deopotrivă şi pe el ca pe oricare soldat din armata sa.

Rupând legături de familie, asemenea Regelui Ferdinand I al României, a luat partea naţiunilor ce reprezentau dreptul şi onoarea, pentru cari, ca şi Regelui Ferdinand, i s'a zis „Albert cel Loyal“. A văzut apoi Albert I, cum zi de zi pământul ţării sale este ocupat de inamic.

¹⁾ A. Malet: Nouvelle histoire universelle — tome IV — pag. 400—401.

Din 2 Aug. până la 23 Aug. 1914, cetățile belgiene cedară tunului german, iar în 23 Aug. o luptă dată la *Charleroi* între trupele unite Franco-belgiene și Germani aduc o înfrângere cu urmări nenorocite pentru ambele popoare aliate. La *Charleroi*, Germanii, cu 15 corpuri de armată, zdrobesc rezistența celor opt corpuri de armată franco-belgiene ce li s'au opus.

Din acest moment, întreaga Belgie este ocupată, iar nordul Franței invadat. Se credea că Parisul își va repeta soarta din 1871, dar poporul francez găsește puterea de-a se reculege și în 6 Sept. 1914, după 3 zile de luptă, inamicul este oprit la *Marna*. Deacuma, 4 ani de zile, Regele Albert va fi întâlnit pe front, în primele linii, înfruntând moarte. Va sbura să facă recunoașteri, va fi rănit, va deveni din „rege soldat“, „rege erou“, iar când isbânda comună va ingenunchia trufia dușmanului la *Versailles*, vom întâlni pe Regele Albert I în patria sa eliberată, căutând să mângâie și să repare suferințele supușilor greu încercați de îndelungata ocupație. Primul la datorie, fără a cunoaște oboselile, primul slujitor al statului în timp de pace, ca și în timp de războiu, lui Albert I i s'a zis — pe drept cuvânt — și „regele-cetățean“. Pentru aceasta el era și unul din cei mai iubiți suverani. Nu-i suflet pe pământul Belgiei care să nu fie îndoliat adânc de pierderea lui Albert I. Iar în celelalte țări nu-i suflet care să nu fie impresionat de marea durere a poporului belgian și să nu fie alături de Belgia în această zi de mare jale. Noi în special, suntem și mai apropiați de amintirea marelui rege. Prieten sincer al țării noastre, cuvântul lui de mângâiere și de îmbărbătare ni-a fost trimis în zilele triste al dezastrului din 1916 și în zilele de nădejdi dela Mărășești din 1917.

La Conferința de pace, când patimile încercaseră să întunece meritele sacrificiilor noastre, glasul lui autoritar ni-a stat în ajutor. Recunoștința noastră sufletească a fost materializată în 1918, când i s'a înmănat cea mai înaltă distincție ce se acordă eroilor între eroi, crucea „Mihai Viteazul“. Regele Albert a purtat-o cu mândrie, iar noi l-am socotit printre eroii noștri naționali. Legat astfel de România, legat de Dinastia noastră regală, legat de Belgia peste care a domnit atât de strălucit și care ni-i dragă nu numai pentru eroismul ei, dar și pentru libertățile pe cari le-am adus și noi în Principa-

tele dela Dunăre (România mică era numită și „Belgia Orientului“), toate acestea ne fac pe noi Românii să fim deosebit de întristați de doliul Belgiei.

Cu adâncă evlavie ne plecăm deci și noi frunțile în fața mormântului încă deschis al Regelui Albert I, zicem creștinescul „Dumnezeu să-l ierte“ și dorim poporului belgian ca domnia nouă ce începe de mâine Regele *Leopold III*, să fie tot așa de strălucită ca cea a lui Albert I.

Alexandru I. Karagheorghevici ¹⁾.

IUBIȚI ȘCOLARI,

Vecina și prietena noastră dela Sud-Vest — Jugoslavia — este azi pătrunsă, dela un capăt la altul, de profundă jale. Astăzi, un mormânt deschis înainte de vreme, va închide pentru vecie trupul celui mai mare rege al țării vecine, trupul viteazului Rege *Alexandru I Karagheorghevici*, Intregitorul Jugoslaviei.

Acest Rege erou, insumează pentru Jugoslavia culmea dezvoltării ei politice și așa fiind, lesne este de înțeles adâncul simțământ de durere ce străbate azi milioanele de suflete ale celor văduviți de Regele lor.

O scurtă privire în trecutul îndureratei Jugoslavii va lămurii, va scoate în relief și mai mult, imensa pierdere care — recruțătoare — a lovit Statul vecin și, ca aliați ce suntem, și pe noi, pe Români.

Serbo-Croații sunt originari din părțile Galiției de unde au venit pela anul 636 d. Hr. Chiar dela așezarea lor în părțile pe care le locuiesc au avut de suferit din partea Bizantinilor și apoi a Bulgarilor, cari i-au supus. În sec. XII a reușit ramura sârbă — care s'a dezvoltat deosebit, să-și facă o țară independentă sub *Ștefan Nemanja*. Sârbii au ajuns apoi foarte puternici sub Craiul lor *Ștefan Dușan*, în sec. XIV, dar la finea acestui secol — la 1389 — în urma luptei dela *Kossovo*, ei pierd independența și cad sub Turci. Sub această stăpânire au stat până la 1812. În tot acest timp ei au făcut numeroase răscoale contra asupritorilor, dar cea mai însemnată a fost cea a lui Karagheorghevici din 1804. La 1812 Turcii au dat autonomie Sârbilor, iar la 1830 Sultanul a recunoscut pe *Miloș Obrenovici* ca principe ereditar. Putem lua deci data de 1830 ca început al Serbiei moderne. La 1839 Miloș Obrenovici e si-

¹⁾ Cuvântare ținută elevilor dela Liceul S. P. U. Cluj în ziua de 18 Octomvrie 1934.

lit să abdice și doi fii ai săi au disputat tronul până la 1842, când se schimbă Dinastia, pe tron urcându-se bunicul lui Alexandru I cel ce se înmormântează azi și pe care îl chema tot Alexandru, din familia *Karagheorghevici*. Alexandru acesta domnește ca principe al Sârbilor dela 1842—1858, când este asasinat și în loc vin din nou *Obrenovicii*. *Milan Obrenovici*, contemporan lui Carol I regele nostru, a domnit până la 1889. El este primul Rege al Sârbilor, căci a proclamat Sârbia regat la 1882. Purtând un războiu cu Bulgarii și pierzându-l, Milan abdică în 1889 în favoarea fiului său *Alexandru Obrenovici*, cel asasinat împreună cu soția sa *Draga* în anul 1903 și din acest an firul domniei familiei *Karagheorghevici* se leagă din nou prin alegerea ca rege a fiului lui Alexandru K. cel asasinat în 1858, prin alegerea zic a lui *Petru I Karagheorghevici*. *Petru* a domnit între 1903—1921. Dar încă din 1914 fiul său Alexandru — tatăl fiind bolnav — ia regența.

Menționăm că *Petru I* își făcuse studiile în Franța la Saint-Cir și că în 1870—71 a servit în armata franceză. Conducerea efectivă a Serbiei de către defunctul Rege Alexandru o putem socoti, formal, din 1914, dar efectiv încă din 1912, când, în calitate de comandaant al armatei I sârbe, a zdrobit — în războiul balcanic — pe Turci la *Kumanovo*.

Regele Alexandru I al Jugoslavei s'a născut în Dec. 1888. Implinea în toamna aceasta 46 ani. A văzut lumina în orașelul Cetinge din Muntenegru. Era — după mama sa *Aurora* — nepotul Regelui *Nicolae* al Muntenegrului. Nu era predestinat să fie rege, căci avea un frate mai mare *George* care era moștenitorul tronului. *George Karagheorghevici* abdicând dela drepturile Sale în 25 Martie 1909, Alexandru fu proclamat moștenitor al tronului și lăsă studiile de drept pe care le urma, ocupându-se de armată în care s'a și înrolat ca simplu soldat, spre a trece apoi prin întreaga ierarhie militară. A comandat — după cum am amintit — în războiul balcanic armata I sârbă, a învins la *Kumanova*, iar din 1914 când Regele *Petru I* — bolnav — nu mai poate lua răspunderea unei grele conduceri de țară, Alexandru — ca regent — conduce destinele Sârbilor până în 1921, când — murind Regele *Petru I*, Alexandru fu proclamat sub numele de *Alexandru I*, ca rege al Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Cea mai grea problemă a noului Rege era unificarea. Așa de frământate erau spiritele

în Regatul întregit al Sârbo-Croașilor, încât la un moment dat se părea că unitatea Statului este amenințată. În adevăr, *Croașii* erau neliniștiți. Mișcarea lor s'a terminat sângeros în parlamentul din Belgrad și urmarea a fost un act de autoritate regală care avea să salveze Regatul. Dar ce însemnează pentru Regatul vecin problema croată? *Croașia* este un teritoriu de 43.000 km², cu o populație de 2.500.000 loc. O proporție de 72% sunt romano-catolici. Acești *Croași* au turburat mereu viața Statului, căci tindeau la o autonomie politică care nu-și mai avea rostul în noul Stat așa cum o avusese sub Unguri. Ei — *Croașii* — avusese într'o vreme o ființă poilitică. Au avut un *Regat* al lor în sec. X., dar la 1090 au căzut sub Unguri. Au stat sub aceștia până la 1868, când s'au organizat ca Stat sub coroana ungară. Aveau o autonomie locală: justiția, instr. și cultele și internele, un *ban* numit de Regele ungar, o dietă cu 158 dep. din care 40 în parlamentul din Budapesta. Administrativ erau împărțiți în 8 comitate. Capitala le era Zagrebul. Cu agitatorii croași a avut de lucru Regele Alexandru I și ca măsură de salvare a Statului, în 6 Ian. 1929, El suspendă parlamentul și începu o guvernare dictatorială. În manifestul către țară Regele Alexandru justifică precum urmează măsurile dictatoriale luate:

„...Așteptările mele ca și așteptările poporului că evoluția vieței noastre politice interne va aduce consolidarea țării, nu au fost răsplătite. Ordinea parlamentară și întreaga noastră viață politică au căpătat tot mai mult un caracter negativ din care poporul și statul n'au tras până acum decât neajunsuri. Toate instituțiile folositoare din statul nostru al căror progres și a căror dezvoltare interesează viața poporului, sunt în primejdie. Prin această situație politică nesănătoasă pentru țară s'a adus o atingere nu numai vieții noastre interne și progresului, ci și dezvoltării relațiunilor externe ale statului nostru ca și consolidării renumelui și creditului nostru în străinătate... Ar însemna să pierdem un timp zadarnic în experiențe îndoelnice, care ne-au răpit câțiva din anii din urmă, dacă am încerca să găsim remediul acestor neajunsuri în schimbările de guverne parlamentare de până acum sau în noi alegeri care să ducă la noi legi. Trebuie să căutăm metode noi de lucru și să inaugurăm drumuri noi...

M'am hotărît de aceea și am decis să abrogăm Constituția regatului sârbilor, croaților și slovenilor dela 28 Iunie 1921. Unele din legile statului mai rămân în vigoare până când nu vor fi suspendate pe o cale asemănătoare și la caz de nevoie printr'un ucaz al meu. În acelaș fel se vor da de-acum înainte legi noi. Scupcina aleasă la 11 Noembrie 1927 este dizolvată“.

A fost justificată ori ba aceasta extremă hotărîre a Regelui Alexandru? Istoria ne va răspunde în viitor. Noi constatăm însă că Regele era în drept să facă acest act deoarece fără măsuri energice s'ar fi destrămat opera Karagheorghevicilor. Căci numai lor se datorește acest măreț regat. Petru I, la 1903 când s'a urcat pe tron, a găsit o Serbie de vreo 50.000 km² adică cam cât Moldova dintre Prut și Carpați, având o populație de 3.000.000 loc. Prin vrednicia lui Alexandru I, în urma războiului balcanic, teritoriul Serbiei se dublează aproape. A trecut la o suprafață de circa 90.000 km², cu o populație de 4.000.000 locuitori.

După războiul mondial Serbia adaugă noile teritorii care alcătuiesc actualul Stat jugoslav cu 271.000 km² și cu 14 milioane locuitori.

Aceasta este opera Dinastiei restaurate a Karagheorghevicilor și în special a lui Alexandru I. Cu orice preț aceasta operă trebuia salvată. Și Regele a salvat-o punând în cumpănă ființa Sa regală. De atunci moartea l-a pândit mereu din umbră și la Marsilia, în 9 Oct. (luna aceasta), un croat terorist l-a asasinat în împrejurările cunoscute.

Cât de mare este durerea poporului jugoslav și de ce reputație se bucura Alexandru I în fața poporului peste care Providența îl hărăzise Rege, ne-o spune o gazetă sârbă numită „Vremea“ și care apare la Belgrad. — Ziarul „Vreme“ comentând moartea tragică a regelui Alexandru scrie următoarele:

„Fără seamă în istorie și de neînțeles pentru înțelegerea omenească este catastrofa care a lovit poporul jugoslav. Cel mai scump dintre fiii națiunii noastre, creatorul unei Jugoslavii puternice, iubitul și scumpul nostru rege a căzut pe neașteptate victimă a soartei necruțătoare și a destinului. În momentul când, însoțit de urările întregului popor jugoslav, el cobora pe pământul Franței, prietenă și aliată, ca un crainic al unui viitor mai bun pentru pace și pentru înțelegerea între

popoare, un demon cu înfățișare omenească, însuflețit de un cinism crud, a distrus comoara neprețuită, viața marelui Suveran, spre care se îndreptau în această clipă toate privirile Europei și dela care se așteptau acte importante și decisive pentru păstrarea păcii.

„Disparația regelui Alexandru pentru totdeauna, este un adevăr crud, care pricinuește o emoție atât de profundă și de dureroasă, încât aproape nu ne vine să o credem...”

„Cel mai mare Suveran al istoriei noastre — continuă „Vreme“ — cel mai înțelept dintre căpitani noștri din bătăliile victorioase, cel mai viteaz războinic; cel dintâi printre cavaleri, soldat legendar și rege erou, și-a închis pentru totdeauna neobosiții ochi. Inima lui de rege erou și de cavaler s'a oprit. Pentru totdeauna a înghețat neuitatul său surâs de învingător. Nu se pot găsi cuvinte care să poată evoca și exprima cât de puțin aproape de adevăr, incomparabilul curaj și figura eroică a Suveranului, cavaler și martir. Ființa legendară a șefului și regelui este înrădăcinată și este nedespărțită de istoria unirii noastre naționale, al cărei principal garant și constructor era.

„Rolul pe care l-a jucat în viața noastră națională nu a fost cunoscut pe deplin decât acum, când ne apare crudul adevăr al dispariției sale.

„Moartea tragică a regelui Alexandru, în împrejurări atât de crude, reprezintă pentru poporul nostru o pierdere ireparabilă. Dar, ea constituie o aspră lovitură și pentru Europa și pentru întreaga omenire, căci suveranul Jugoslaviei, prin activitatea și inteligența sa, cu simțul politic, diplomația încercată și tactul său, a pus baze solide pentru asigurarea păcii internaționale, nu numai în Balcani, ci și în Europa întreagă. Călătoria sa fatală în Franța avea drept scop continuarea operei începute și eventuala ei încoronare prin rezultate pozitive și definitive.

„Dar, o mână criminală a oprit această activitate gigantică, a întrerupt misiunea sa istorică și a stăvilit planurile lui grandioase și vizionare, pentru un viitor luminos, nu numai în folosul poporului nostru, nu numai pentru Balcani, ci pentru toată Europa și pentru întreaga omenire.

„Pentru acest motiv, figura legendară a marelui rege jugoslav depășește cadrul istoriei noastre, în care ocupă depe-

acum cel mai înalt și cel mai însemnat loc și intră cu brazde adânc trasate în istoria mondială. Și în timp ce numele său eroic va fi cel mai glorios, mai însemnat și mai impunător al istoriei noastre, figura regelui Alexandru înseamnă pentru istoria Europei o epocă importantă.

„Misiunea istorică a regelui este încheiată. Călătoria fatală în Franța prietenă și aliată a fost ultima sa treaptă triumfală de erou învingător.

„Cu toate că suntem crud surprinși de destinul regelui Alexandru, Suveranul nostru a căzut ca un erou de sub arcurile de triumf în mijlocul aclamațiilor unei națiuni mari și viteze, care vedea în el cea mai pură expresie a eroului și paladinului.

„A fost ultimul său triumf, în jurul căruia moartea brodează coroana gloriei nemuritoare și aureola martiriului“.

Așa era apreciat, iubiți școlari, Regele Alexandru I în toată Jugoslavia. Și ca să vedeți că este adevărat și că „*problema croată*“ era mai mult opera unor agitatori sprijiniți din afară, dau mai jos impresiile dlui *François Pietri*, ministrul marinei franceze, care a însoțit corpul neînsuflețit al Regelui Alexandru I dela Marsilia la Belgrad, ca delegat al Franței înuierate:

„*Am făcut — spune d. Pietri — dela Split la Zagreb, o dureroasă călătorie, care m'a emoționat profund și a cărei neuitată amintire îmi va rămâne veșnic săpată în suflet.*

„*Nu pot să o caracterizez mai bine decât spunând că, în timpul celor două zile de călătorie cu trenul care transporta rămășițele pământești ale regelui Alexandru, tren în care mi s'a făcut onoarea de a sta în preajma prințului Arsen Karagheorghevici, unchiul regelui defunct, care fusese însărcinat să însoțească corpul neînsuflețit al nepotului său, am trecut prin mijlocul unui popor imens, îngenunchiat pe tot parcursul drumului, plângând din toată inima pe suveranul său.*

„*Când mă gândesc că am trecut astfel aproape numai dealungul Croației, pe care neștiutorii o consideră uneori ca fiind însuflețită de un sentiment de autonomie, mă întreb, la ce izvoare de rea credință se adapă aceștia?*

„*Nimic nu este mai spontan și mai direct, spune d. Pietri, ca durerea poporului. Ni s'a oferit un spectacol sfâșietor, privind la mulțimea de țărani, de sokoli, de școlari, de mici func-*

ționari și de femei, din toate straturile sociale, care se îngrămădea prin toate gările de pe parcurs cu lumânări și torțe aprinse, cântând uneori în cor, în mijlocul plânsurilor: „Slavă regelui nostru“.

„Gândiți-vă că la Zagreb, unde cosciugul a fost depus în salonul gării, în tot timpul nopții au defilat peste 250.000 persoane și a trebuit a doua zi să se întrerupă ceremonia, pentru ca trenul cu rămășițele pământești ale regelui să poată porni spre Belgrad...“¹⁾

Iubiți școlari, Țara noastră — alături de aliata ei îndurerată Jugoslavia, plânge din toată inima pe marele Rege Alexandru I și prin M. S. Regele Carol II, depune azi ultimul salut pe sicriul ce duce pe alte meleaguri, pe cel ce a fost *Intregitorul* poporului Iugoslav.

Facă cerul ca marea durerea ce apasă sufletul unui întreg popor să fie un avertisment pentru cei ce încurajează pe descreerații politici — indiferent de ce naționalitate ar fi — cu scopul de a tulbura pacea lumii, iar sângele celor doi dispăruți de gloanțele ucigașe dela Marsilia să cimenteze și mai puternic alianțele Statelor ce s'au legat să-și apere reciproc ființa și odată cu ființa lor, pacea lumii întregi.

Dumnezeu să odihnească cu dreptii pe Alexandru I al Jugoslaviei, acolo unde nu este durere, nici întristare, nici suspin — ci viață fără de sfârșit!

---

¹⁾ „Universul”. An. 51 No. 286.

La desvelirea bustului lui Delavrancea ¹⁾

Doamnelor și Domnilor,

Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor întemeiată în 24 Ianuarie 1891, a avut și are de scop cultivarea conștiinței și solidarității de rasă. Încă dela începutul activității sale — în primii ani după înființare — Liga culturală a însemnat în istoricul ei cele mai frumoase pagini de activitate, căci atunci a pus cu toată hotărîrea în fața opiniei publice europene *problema Transilvaniei*, problemă ce a culminat apoi cu *procesul Memorandului*, dela care s'au împlinit și s'au sărbătorit 40 ani, în luna trecută.

Intre cei cari au luptat pentru idealurile Ligii culturale și chiar în anii cei mai grei, dar și cei mai bogați în rezultate, a fost și *Barbu Delavrancea*.

Astfel, în Decembrie 1893, când toate sufletele românești erau agitate de oarece aici în Transilvania Ungurii pregăteau faimosul proces contra fruntașilor Națiunii noastre, Delavrancea și-a ținut cel dintâiu mare idscurs al său întru apărarea Românilor ardeleni. Discursul poartă numele de „Chestiunea națională — Rolul și drepturile Românilor transcarpatini. Acest discurs a fost tipărit în românește, apoi tradus și tipărit și în limba franceză, spre luminarea opiniei publice din Apus asupra suferințelor de veacuri ale Românilor ardeleni. Marele luptător făcea cu acest prilej un aspru rechizitor guvernului român de atunci, care părea că se arată nepăsător față de suferințele fraților din Ardeal. El cerea mobilizarea conștiințelor românești de pe întreg cuprinsul Regatului dela Dunăre.

„Din vasta pușcărie de naționalități care se cheamă Ungaria — zicea marele Delavrancea, — s'a ridicat un freamăt de desperare care turbură geniul înalt al Umanității. Zece milioane

¹⁾ Cuvântare ținută în numele *Ligii culturale* la Oradea Mare, în 17 Iunie 1934, reprodusă din revista „Cele trei Crișuri” Oradea, An. XV, Iulie—August 1934 pag. 92.

de Români, Sârbi și Slovaci strigă în genunchi înaintea lumii: *lumină, dreptate, libertate*. Și când din cele 10 milioane trei milioane sunt dureri românești, nici copiii chiar din Regatul nostru nu pot rămâne în liniște, în nepăsare!... Cei de dincolo (din Ardeal) sunt eroii neamului nostru. Să le dăm cununa de stejar, lor cari au purtat cununa de martir“. Și referindu-se la agitațiile din aceste părți din cauza procesului Memorandumului, Delavrancea spunea că din inima lui Horea, îngropată sub roata de supliciu, a tresărit din nou și s'a înălțat mai sus și mai splendid idealul Românilor din Transilvania.

De atunci din 1893 și până la moarte, sufletul și activitatea lui Delavrancea a fost neîntrerupt pentru Ardeal. În 1916, alături de Nicolae Filipescu, el mobilizează din nou conștiințele românești și nu desarmează până ce războiul pentru întregirea Neamului n'a fost declarat.

Dar, Delavrancea — ca și N. Filipescu — a fost un nedreptățit al sorții. Soarta a fost nedreaptă cu el, căci i-a hărăzit în ultimii ani ai vieții să trăiască numai suferințele grozave din partea primă a războiului nostru, nu și realizarea *Unirii* pentru care atâta a luptat și în care a crezut fără șovăire! S'a stins la Iași în 1918, înainte de a fi văzut unirea dela Alba Iulia, cel mai epocal eveniment din viața Neamului românesc.

Astăzi, când din inițiativa Reuniunii culturale „Cele Trei Crișuri“ s'a ridicat și se desvelește monumentului lui Barbu Delavrancea — despre care Maiorescu spunea că este cel mai mare orator al epocii sale, — Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor aduce prin cuvântul meu *omagiul* membrilor și președintelui ei, memoriei lui Barbu Delavrancea, care s'a afirmat ca unul din primii luptători pentru drepturile încălcate ale națiunii române din Ardeal, alături de Liga Culturală. Aduce deasemenea omagiile sale Reuniunii „Cele Trei Crișuri“ și vrednicului ei președinte d. Colonel Bacaloglu, pentru toată munca românească depusă timp de 15 ani în acest colț de țară.

Fie ca bronzul ce reprezintă pe marele luptător Delavrancea să devină simbolul de conștiință națională veșnic trează aici la granița de vest a României, unde se mai simte încă nevoie de multă și stăruitoare muncă românească!